

banka ve ekonomik yorumlar

BU SAYIDA:

Okurlara Mektup	3
Banka Yöneticileri Sınavdan Geçiyor	5
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Ekonomik Göstergeler	8
Ekonomik Yorumlar	9
Dr. Öztin Akgüç	
Aydın Dündar	
Prof. Dr. Emre Gönensay	
Ali Koçman	
Nuh Kuşçulu	
Kamu İdaresi ile Girişimlerin Ahenkli İşbirliği	29
Selâhattin Özmen	
Ayın Ekonomik Olayları	33
Doç. Dr. Yıldırım Kılıç	
Söyleşi: Yönetim Sorunları	39
Şaban Çavuşoğlu	
Besim Baykal	
Sermaye Piyasası	45
Doç. Dr. Şeref Türen	
Endekslenmiş Tahviller	51
Av. Dr. Reşat Atabek	
Vade Fiyat Farkı ya da Kademeli Faturacılık	55
Bulent Soylan	
Büyük Firmaların Çöküş Belirtileri	59
Diş Basından	65

«Türk ekonomisinin gidişi. Olumlu ve olumsuz gelişmeler. Son faiz kararnamesinin doğurabileceği ekonomik sonuçlar. Yılın ikinci yarısında izlenecek ekonomik politika.»
Ekonomik Yorumlar

CBS

BELCO

otonuzun boyası

CBS
güçlü boya

cbs pazarlama ve boya yatırımı a.ş.
Fermeccilar Cad. No. 56 Karaköy - İstanbul Tel: 43 49 55

kalitemizin güvencesi

- Çelik özlü alüminyum iletkenler
- Tam alüminyum iletkenler
- Plastik izoleli askı telli alüminyum kablolar-ALPEK
- Plastik izoleli alüminyum iletkenli enerji kabloları -ALVINAL
- Plastik izoleli telefon kabloları
- Alüminyum profiller
- İletken ve kablolar için ek malzemeleri

TÜRKKABLO A.O.

Merkez: İnönü Caddesi 69/1 Taksim-İstanbul
Tel: 43 59 03 (4hat) Teleks: 24223 tkab tr

Fabrika: P.K.53 İzmit Tel: 114 76- 113 97

TÜRKKABLO MAMÜLLERİ TEVZİİ A.Ş.

Kemeraltı Caddesi 34 Karaköy-İstanbul
Tel: 43 00 06- 43 00 07

Tasarruf sahipleri için yepyeni ve değer artışı çok yüksek bir yatırım olanağı:

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir başarıyla uygulanan yatırım fonlarının ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir. Haziran 1979'da MYF/Birinci Dilim, Aralık 1979'da da MYF/İkinci Dilim hizmete sunuldu.

- Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın önderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.
- Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı göstermekte ya da gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma" yı benimsiyor MYF. Bu dinamizmi sayesinde de, her yatırım alanında bulunabilecek muhtemel riskler asgariye, değer artış olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.
- Gerek MYF/Birinci Dilim'in gerek MYF/İkinci Dilim'in aylık değer artışları, yılda % 50'yi aşan bir değer artışını ifade etmektedir.
- 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin yararlandığı olanak"

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.
Adına Sahibi

Bülend Çorapçı

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Erol Aksoy • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Besim Baykal • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çokıkcı • Mehmet Gün Çalıka • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşa • Aydın Dündar • Kaya Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Emre Gönenşay • Memduh Güp-güpoğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Av. Dr. Halük Kabaalioğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaoglu • A. Nazif Keyman • Doc. Dr. Yıldıırım Kılış • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Er-ton Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Reha Paroy • Ertuğrul Soysal • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Prof. Dr. Baran Tuncer • Av. Fikret Tuncer • Doc. Dr. Güll G. Turan • Turhan Tümay • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halük Ünal • Doğan Yalın • Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tark Yağcı

OKURLARA MEKTUP

1971-1972

Sevgili Okurlarımız,

Dergi'nin bu sayısında yer alan yazı ve yorumlardan da anlaşılacağı gibi; ülkemizi içine düştüğü ekonomik darboğazdan çıkarabilmek amacıyla yapılan çalışmalar devam etmektedir. Alınan son önlemlerden biri, vadeli tasarruflarda faiz hadlerinin serbest bırakılmış olmasıdır. Daha öncekiler gibi, bu önlem de, bilim ve iş adamları arasında tartışmalara yol açmıştır.

Yeni kararı benimseyenler; serbest faiz uygulamasının tasarrufları artıracığını, kaynakların daha iyi kullanımına yol açacağını, gelir dağılımını düzeltereğini ve sermaye piyasasındaki haksız rekabeti önleyeceğini söylemektedirler. Karşıt görüşte olanlar ise; faiz hadlerinin serbest bırakılmasının para maliyetini artıracığını, bu yüzden sanayicileri güç durumda bırakacağını, özellikle uzun vadeli yatırımlar üzerinde caydırıcı bir etki yapacağını ve kredilerin spekülâtif alanlara yönelebileceğini ifade etmektedirler.

Bununla beraber, tüm çevreler; enflasyonun ne pahasına olursa olsun önlenmesini, amaçlara uygun vergi tedbirlerinin alınmasını, kamu kesiminde savurganlığın azaltılmasını ve verimliliğin yükseltilmesini, üretimin ve bunun yanı sıra dışışatımın artırılmasını; ortak görüş olarak ileri sürmektedirler.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

TEMMUZ 1980

YIL : 17

SAYI : 7

40 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No.17, Kat:4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11
• YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • YILLIK ABONE : 480.— TL.; Öğrencilere : 240.— TL. • İLÂN FİYATLARI : Arka kapak 7.000.— TL., Kapak içleri 5.000.— TL. Tam sayfa 4.000.— TL., Yarım sayfa 2.000.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • BASKI : Met/Er Matbaası, Çemberlitaş-İstanbul; Telefon : 28 28 90 • TARİHİ : 4 Temmuz 1980

“emekli dostu”
İstanbul Bankası'ndan

emeklilere

çağın

Sağlık sorunlarınıza ücretsiz çözümler...
Birikmiş paranızı en iyi şekilde nasıl değerlendirebilirsiniz.
Alım satım ve kira ile ilgili konut sorunları...Ucuz gıda maddeleri...
Emekli yaşantısının getirebileceği psikolojik sorunların çözümleri...
Hayata yeniden nasıl başlamalı... Olağandışı özel indirimli satışlar...
Tatilinizi daha zevkli ve daha ucuz geçirebilmenizi sağlayacak yenilikler...
Emekliliği yaklaşanlara danışmanlık...

yepyeni hizmet

*Hemen her türlü sorununuzun çözümü için sizlere yepyeni bir hizmet hazırlıyordayız.
Lütfen şubelerimizden birinde birlikte olalım.*

BANKA YÖNETİCİLERİ SINAVDAN GEÇİYOR

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

HÜKÜMET bankacılık sistemini pazar ekonomisi kurallarına yaklaştırma yönünde çok önemli bir adımı daha atmış bulunmaktadır. Vadeli mevduat ve kredi faizlerini serbest bırakan 4 Haziran 1980 tarihli ve 8/909 sayılı Kararname, 1 Temmuz 1980'den sonra uygulanabilirse, gerçekten bankacılığımızda yeni bir dönemi başlatacaktır. Bu dönemde bankacılık sistemimizin halk ve ekonominin yararına gelişeceğini umuyoruz.

Bildiğiniz gibi, Derginiz, 17 yıllık yayın hayatında faiz hadleri üzerindeki anlamsız ve çoğu zaman da pek uygulanmayan sıkı kontrollerin gevşetilmesi ve bankalararası rekabetin halk yararına bir hizmet yarışına dönüştürülmesi görüşünü savunmuş ve böyle bir düzenin işlemlerini sağlayacak yöntemleri gösteren yayınlar yapmıştır. Onun için son faiz kararname-sini bu yönde atılmış iyi bir başlangıç ve olumlu bir gelişme olarak karşılıyoruz.

Bununla birlikte faiz kararname-si eksiktir; ekonomideki birçok faiz had-di henüz serbest bırakılmamıştır. Aslında kararnamenin kendisi de çok gecikmiştir. 25 Ocak 1980'de uygulan-an devalüasyon ve ekonomiyi li-beralleştirme kararlarıyla birlikte uygulmaya konması, beklenen yararlar-ın şimdiye kadar elde edilmesini sağ-layabilecekti. Bu fırsat kaçırılmıştır. Ancak, şimdi acele edilmeli, eksikler hızla tamamlanmalıdır.

T.C. Merkez Bankası, 1 Temmuz'dan sonra re-eskont haddinin ne ola-cağını henüz belli etmemiştir. Devlet ve özel şirket tahvillerinin faizleri he-nüz değiştirilmemiştir. Vergi erteleme-leri için devletin uyguladığı faiz had-di, yerinde durmaktadır. Sosyal Sigor-talar Kurumu ile T.C. Emekli Sandığı fonlarının Devlet Yatırım Bankası ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nce kul-lanılan ve kullanılacak kısımlarına uy-gulanan faiz hadleri henüz değiştiril-memiştir. T. Emlâk Kredi Bankası, T.C. Ziraat Bankası ve benzer işlem ya-pan diğer devlet bankalarının ipotekli kredilere, tarım kredilerine ve teşvik gören diğer alanlara uyguladığı ve uygulayacağı faiz hadleri de henüz değiştirilmemiştir. Bütün bu faiz had-leri, özel kesimde serbest bırakılan faiz hadlerinin düzeyini saptarken bankaların kullanacağı önemli gös-tergelerdir. Bankacılarımız, faiz ka-rarnamesinin uygulanmasında bu gös-tergelerin mahrum olarak karar ver-mek durumunda kalmışlardır.

Anlaşılan hükümet, bu kararna-meye özel bankaların tepkisini ölçmek ve ondan sonra diğer faiz hadlerini saptamak niyetindedir. İşte onun için son kararnamenin, bankacılarımız için bir sınav özelliği vardır. Eğer ban-kacılarımız, sistemimize çok zarar vermeye başlamış olan tekelleşme eğilimlerini sürdürür, anlaşması ko-lay büyük bankalar bir araya gelerek kârları yükseltmek, ya da küçük ban-

kaları ezmek amacıyla faiz hadlerini özel anlaşmayla rekabet dışına çıkarırlarsa, bu çok sağlıklı girişimden geri dönmek ihtimali vardır. Yok eğer bankalarımız beklendiği gibi, aralarındaki faiz rekabetini halk yararına bir hizmet yarışı ve sistemde çok yüksek olan maliyetlerin düşürülmesi için bir fırsat olarak değerlendirirlerse, bu çok yararlı girişim gelişerek sürdürülecektir.

Kararnamenin yaratacağı düzen içinde bankacılarımız için ikinci bir sınav daha vardır. Gelişmeler iyi olur; büyük bankalar arasında tekelleşme eğilimleri önlenabilir ve kararnamede öngörülen düzen devam ederse, bankacılarımız, eskiden olduğu gibi rahat ve yavaş çalışma imkânlarını yitireceklerdir. Bankacılıkta faiz hadleri (fiyat) rekabeti başlayınca, her gün rakiplerin davranışlarını kollamak, onlardan daha iyi olmak için çaba göstermek, yeni hizmetler sunmanın yollarını aramak ve kâr edebilmek için maliyetleri azaltacak yaratıcı önlemler düşünmek ve uygulamak gerekli olacaktır. Bu sonuncu çalışma biçimi kuşkusuz, çok zordur; ama bankacılığın «mümkün olan en yüksek faizle mevduat toplama» ve «mümkün olan en düşük faizle kredi verme» politikasına yönelmesini sağlayacağı için, bankacılığı tümüyle halk yararına geliştirme eğilimine itecektir. Kuşkusuz birçok bankacımız, 1 Temmuz 1980'den önce de bu amaçla çalışmakta idi; ancak yeni düzende bu amaçla çalışmadan yaşama olanağı ortadan kalkacaktır.

Ama sözü edilen politika, bankaların düşük olan kâr marjlarını daha da düşürecektir. Büyük bankaların düşük kâr marjlarına dayanma gücü daha yüksek ve daha uzun sürelidir; düşük kâr marjlarında kârlılığı sağlamak amacıyla çağdaş bankacılık yöntemlerini yurda getirmek ve uygulamak olanakları daha geniştir. Küçük bankaların yüksek oranda kâr edenleri olduğu gibi, zarar edenleri çoğun-

luktur. Kârı yüksek küçük bankaların yeni duruma uymalarında büyük esnekliğe sahip olacakları kuşkusuzdur. Ancak zarar eden küçük bankaların yeni düzende yaşaması son derece güç olacaktır.

Kararname zarar eden küçük bankaları hazırlıksız yakalamıştır. Bir de büyük bankalar, kâr marjlarını daha da düşürecek anlaşmalara varırlarsa, küçük bankalardan birçoğunun yaşaması son derecede güçleşecektir. Özellikle, enflasyonu önlemek için uygulanan sıkı para politikası, bu küçük bankaların ömrünü kısaltan etkenler arasındadır. Bu nedenle 1 Temmuz'dan sonra bankacılık sisteminde önemli gelişmeler beklenebilir.

banka ve ekonomik yorumlar

Dergisi'nin ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1979 yılı cildi	: 450.— TL.
1978 yılı cildi	: 300.— TL.
1977 yılı cildi	: 200.— TL.
Daha önceki yıllar	: 150.— TL.

İSTEME ADRESİ

Cataltçeşme Sokak No. 17
Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

Kararnamenin ilk şaşkınlığı içinde büyük bankalar arasında, küçük ve zarar eden bankalar ile mevduat sahipleri, yani halk aleyhine sonuçlar doğurabilecek bir anlaşma ve bu anlaşmanın sağlanması için Maliye Bakanlığı, büyük bankalar temsilcileri ve küçük-orta büyüklükteki banka genel müdürleri arasında yoğun temas ve görüşmeler yapılmıştır. Anlaşmanın sonucu, 30 Haziran 1980 tarihli gazetelerde yayınlanmış ve yukarıda sözü edilen «iyi» bankacılık politikasının tam tersi sonuçlar verecek faiz hadleri üzerindeki görüş birliği, böylece kamuoyu önünde tescil edilmiştir. Bankaların, eskiden olduğu gibi, 1 Temmuz'dan sonra da kredi faizlerini çeşitli yöntemlerle ayarlama olanağı olduğu için, gazetelerde bir deklarasyonla açıklanan anlaşma, aslında sadece mevduat faizlerini tespit etmiş olmaktadır. Bu ise, istenenin, halk yararına olanın tam aksi bir sonuçtur. Hükümet ve bankacılarımız sınavın birinci kısmından kesin bir «geçmez» almışlardır.

Büyük bankalar arasındaki görüşmelere büyük devlet bankalarının da katıldığı görülmektedir. Oysa, bu alanda büyük devlet bankalarının düzenleyici bir rol oynaması beklenirdi. Kararnamenin mantığı içinde devlet bankalarının büyük özel bankalarla fiyat (faiz hadleri) tespiti amacıyla görüşmeler ve anlaşmalar yapmasını anlama olanağı yoktur. Faizin bankalararası anlaşmayla tespitine eğer devlet de katılıyorsa, vadeli mevduat ve kredi faizleri neden serbest bırakılmıştır? Devlet eskiden olduğu gibi faiz hadlerini tespite devam edebilirdi. Devlet, faiz hadlerini tespit etmeden büyük özel bankalarla danışmalar yapmak istiyorsa, bu her zaman mümkündür ve Türkiye Bankalar Birliği'nin kuruluş amaçlarından biridir.

Ancak, bir yandan, yukarıda sözü

geçen kararnamenin 7'nci maddesinde, «Banka ile borç alan veya Banka ile mudi arasında tespit edilecek ikroz ve mevduat oranları konusunda Türkiye Bankalar Birliği kararı ile kısıtlama getirilemez» (!) diye hüküm getirmek, öte yandan, özel büyük bankalarla yapılan toplantılara büyük devlet bankasını taraf olarak oturtmak, uygun olmasa gerektir. Mevduat faizlerini düşük tutmak için yapılmış olan bu anlaşmaya, halkın zararına olduğu için devletin katılması kesinlikle yanlıştır; kamuoyunda ağır suçlamalara neden olacaktır ve bu yanlış yol hemen terkedilmelidir.

Kredi faizleri alanında böyle bir anlaşmaya gerek yoktu. Çünkü zaten varılan anlaşmanın uygulanması olanağı sınırlıdır. Ve çünkü bankalar, faiz hadleri devletçe tespit edildiği zamanlarda bile kredi müşterisinden daha fazla gerçek faiz almanın yollarını bulmuşlar ve uzun yıllar bu yöntemleri uygulamışlardır. Şimdi, resmi faiz hadleri ile para kullanan hiç bir kredi müşterisi yoktur. 1 Temmuz'dan sonra da bankalar anlaşmayla tespit edilen faiz hadlerini kendi özel koşullarına göre ayarlayabilecekleri için, onlar da kâğıt üzerinde kalmaya mahkumdur; ve bu yüzden de anlaşmayla kredi faiz hadleri saptamak kadar anlamsız, gereksiz ve serbest rekabet kurallarına aykırı bir davranış düşünülmemelidir. Büyük bankalarımızın yöneticileri ile hükümet iyi bir yöntem için kötü bir başlangıç yapmışlardır. Umuyoruz ki başta yapılan yanlışta ısrar edilmez ve Türk Bankacılığı halk yararına işleyeceği umulan bir tatlı rekabet içinde hizmet yarışına itilebilir. Bundan sonraki gelişmeler içinde kararnamenin öngördüğü rekabet ortamının yaratılabileceğini ve banka yöneticilerimizin ikinci sınavda daha başarılı olacaklarını umuyoruz.

(1) Bu oranlar, faiz oranları olsa gerektir.

ekonomik göstergeler

	1978	1979	1980		
			Şubat	Mart	Nisan
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	645.8	651.1	729.9	746.5	778.3
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	113662	180318	191633	183165	202498
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	241886	382136	421635	431209	464418
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	56639	91740	92063	95111	109471
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	322916	490017	491152	515777	
Ticari	87280	155976	158299	155271	
Tasarruf	160757	235871	240780	243678	
Vadesiz Tasarruf	105380	144493	146246	147686	
Vadeli Tasarruf	55377	91378	94534	95991	
Resmi	35348	50925	44367	68481	
Bankalar	39531	45916	46363	46914	
Diğer Mevduat	—	1329	1343	1434	
Toplam Krediler	297602	456601	483330	513155	
Tarım	61156	115946	116046	121014	
Kalkınma Bankaları	13415	23831	34789	32632	
Küçük Esnaf ve Sanatkar	13707	23088	23695	24678	
İpotek Karşılığı	10807	13303	12268	13188	
Ticari, Sınai, sair	190352	271365	287197	313629	
İller Bankası	8165	9067	9335	7813	
PARA ARZI (Milyon TL.)	290450	453635	483836	459595	494482
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toplan Eşya Fiyatları	869.9	1577.8	2227.9	2325.7	2408.2
Gıda Maddeleri ve Yemler	813.9	1349.0	—	—	1991.8
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	963.1	1959.1	—	2871.1	3103.9
İstanbul Geçinme İndeksi	1049.0	1907.5	2386.0	2476.0	2570.6
Ankara Geçinme İndeksi	873.7	1500.2	1868.1	2095.8	2262.9
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	4599.0	5064.5	1005.3	1355.44	1677.9
Dışsatım	2288.2	2261.2	470.4	699.7	910.7
İşçi Dövizleri	983.0	1691.7	256.3	368.6	481.6

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmeli (kümülatif)'dir. Yalnız T.C. Merkez Bankası durumu ile para arzı rakamları 2 Mayıs 1980 tarihi itibarıyledir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankaları kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değttir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Aydın DÜNDAR
- Prof. Dr. Emre GÖNENSAY
- Ali KOÇMAN
- Nuh KUŞÇULU

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Türk ekonomisinin gidişi. Olumlu - olumsuz gelişmeler. Faiz kararnamesinin doğurabileceği ekonomik sonuçlar. Yılın ikinci yarısında izlenecek ekonomik politika.

AKGÜÇ — Bugünkü toplantımızda şu soruların yanıtlarını rica edeceğim: Türk ekonomisinin gidişini nasıl görüyorsunuz? Bu konudaki olumlu ve olumsuz gelişmeler nelerdir? Son alınan ekonomik önlemlerin, özellikle son faiz kararnamesinin doğurabileceği ekonomik sonuçlar neler olabilir? Yılın ikinci yarısında genel olarak nasıl bir ekonomi politikası izlenmelidir? Bu konudaki görüşlerinizi rica edecektim. Buyurun Sayın Koçman...

olumlu bir görüntü

KOÇMAN — Efendim, hemen şunu söyleyerek başlamak istiyorum. Türk ekonomisinin 1980 Haziran'ın-

daki görüntüsü 1979 Haziran'daki görüntüsünden daha olumludur. Rakamlar bakımından daha olumludur. Ekonomiyi yönlendirme bakımından daha ciddi bir çalışma içerisinde bulunduğu izlenimini edindiğimiz için daha olumludur. Enflasyonu önlemek amacıyla ciddi bir politika uygulanmış olması nedeniyle daha olumludur. Enflasyonun 1980'in ilk altı ayında 12 aylık devre itibarıyla % 100'lük bir artış göstermesi halinde, bu artış 1980'in ikinci yarısında % 30, % 40 civarında tutulabilirse, bu takdirde yıl ortalaması % 65-70 dolayında olabilir. Ekonomiden sorumlu olan kimselerin daha iyimser rakamlar vermiş olmalarına rağmen, ben şahsen bu enflasyon rakamının 1980 yılı sonu itibarıyla % 60 ile % 70 ara-

sında kalabileceğini tahmin ediyorum ki, bu rakam da 1979'a kıyasla yine de olumlu bir gelişmedir. Enflasyonun hızı kesilmiş, iniş başlatılmıştır anlamına gelebilir. 25 Ocak 1980 tedbirleri, defalarca ifade ettiğimiz gibi, isteksizce açılmış bir ekonomik paketin istikrar önlemleri değil, hükümetin piyasa ekonomisi denilen, özel sektöre ağırlık veren ve her olayın piyasada cereyan etmesi ve fiyatların piyasa şartlarına göre oluşması, hatta devletin ürettiği mal ve hizmetlerin fiyatlarının dahi piyasanın tayin ettiği seviyede teşekkül etmesi esasına dayanan bir politika idi. Özel sektörün bu dönem içerisinde etkilendiği hususlar; iç pazarda meydana gelen bir daralma sonucu bir stok birikimi ihtimalinin ortaya çıkması, özellikle devalüasyondan sonra yabancı girdileri kullanan özel sektörde maliyetlerin yükselmesi, maliyetlerle birlikte toptan ve perakende fiyatların artması, enflasyonist gidiş bir anlamda önlendiği için fiyatları yükselen malların tüketiciler tarafından derhal talep edilmemesi ve sonuçta tüketimde, üretimde olumlu bir artışın gözlenmemesidir. Ayrıca ihracatta da, sanayinin bugünden yarına süratle yeni koşullara uyma kabiliyetinin zayıf olması nedeniyle, büyük sıçrama olmaması ve bunun yanı sıra para politikasında hükümetin emisyonu kontrol altında tutulma çabaları sonucu piyasa tabiri ile bir para sıkıntısının yaşanması hadisesidir.

Bu para sıkıntısı konusunda özel sektörün şikâyetine ben bir noktada katılıyorum. O da Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin zorunlu harcamaları nedeniyle devletin bu kuruluşların finansmanına Merkez Bankası kanalıyla yaptığı katkıya devam etmesi ve dolayısıyla özel sektör enflasyonu önleyici tedbirlerin yükünü ağır şekilde bünyesinde hissederken Kamu İktisadi Teşebbüsleri lehine ayırım yapılması, bu kuruluşların farklı

muamele görmesidir. Nitekim ilk altı aylık rakamlar da Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin devletçe sübvansiyone edilmesi nedeniyle emisyonda zorunlu artışlar olduğunu ortaya koyuyor. Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin işçilik ücretleri artarken, maliyetleri artarken, maalesef üretimlerinin artmaması; ekonomide ikinci bir arzu edilmeyen olay olarak karşımıza çıkmaktadır. «Dünyanın her yerinde devlet pahalı çalışır, bu nedenle bizde de pahalı çalışmaktadır.» diye Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin belki savunusu yapılabilir idi; şayet bizim KİT'lerimiz tam kapasite ile çalışan, tam kapasite ile üretimde bulunan kuruluşlar olsa idi. Ama Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nde maalesef bunun tam tersi bir olay cereyan etmekte ve bu kuruluşlar büyük potansiyellerini kullanamamaktadırlar.

Hükümetin para politikasını ciddiyle sürdürüleceği anlaşılmaktadır. Bu, hem resmi açıklamalardan ve hem de takip edilen politikadan anlaşılmaktadır. Burada bir hususa daha temas etmek istiyorum. O da, bir erken seçim ihtimali düşünüldükçe, hükümetin tarım sektöründe beklenenin üzerinde bir fiyat destekleme politikası izlediğinin gözlenmekte oluşudur. Sayın Turgut Özal, İşletme İktisadi Enstitüsü'nde yapmış olduğu konuşmada; «Bunu bir enflasyon emaresi olarak görmeyiniz, biz bu ödediğimiz paraların etkisini telâfi edecek tedbirleri de alacağız.» şeklinde bir beyanda bulundular. Ama bu aşamada, bu tedbirlerin alacağı şekil konusunda teknik bir bilgiye sahip değiliz.

**pahalı para, ama
adil bir rekabet ortamı**

25 Ocak kararlarının devamı olarak, son haftalarda yaşanan hadise, Türkiye'de faizlerin serbest bırakıl-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Emre Gönensay (Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi), Nuh Kuşçulu (İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı), Ali Koçman (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı) ve Aydın Dündar (MAT Motorlu Araçlar Ticaret A.Ş. Genel Müdürü); güncel konuları ve bu arada Faiz Kararnamesi'ni tartışırken görülmüşler.

masıdır. Faizlerin serbest bırakılmasını ben olumlu karşılıyorum. % 100'e yaklaşan bir enflasyon ortamında faizlerin sabit tutulması, paranın değerinin çok düşmesine rağmen Merkez Bankası'nın devalüasyon yapmaktan ısrar etmesine benzer olaydan başka bir şey değildir. Bugün, tirajı yüksek gazetelerimizin ilan sayfalarına bakacak olursanız; «% 70 faizle, % 80 faizle para aranıyor.» gibi ilanlarla karşılaşsınız. Enflasyon dönemlerinde serbest para piyasasında, açıkçası tefecilik piyasasında bu faiz oranlarının verilir hale gelmiş olması da, faizin resmen serbest bırakılmasını olumlu karşılamamızı gerektiren bir olgudur. Faizlerin serbest bırakılması, orta büyüklükteki sanayiciyi müşkül durumda bırakacak, küçük sanayiciyi ise silecek; iddialarını da ben gerçekçi bulmuyorum. Evet para maliyeti yükselecektir, ama piyasa koşullarına göre

oluşmuş bir denge faizi ödenmeğe zaten mecbur kalınacaktır. Zaten bugün de bir küçük sanayici, bir orta sanayici herhangi bir bankaya gidip de normal, yasal faizle kredi alma şansına hiçbir şekilde sahip değildir. Kaldı ki bu grup sanayicilerin bir bölümü, halen serbest para piyasasının müşterileri arasındadır. Bir de son senelerde yaşanan bir «Bankerlik» olayı vardır. Bankerlerin hem aylık şekilde faiz ödemeye başlamaları, hem de bankalara nazaran yüksek faiz ödemeleri; bankalarla aralarında, adil koşullu olmayan bir rekabete yol açmıştır. Zannediyorum ki son faiz kararnamesi ile, bu eşitsizliğin de ortadan kaldırılması, hiç değilse adil bir rekabet ortamının yaratılması istenmiştir. Bankerlerin ileride banka kuruluşları haline dönüşmeleri de aslında bugün yaptıkları işe uygun bir hadise olacaktır.

Şahsi görüş olarak, sözlerimi bi-

tirmeden önce şunu da ifade etmek isterim. Faizlerin serbest bırakılması, banka kredilerinin bir ölçüde pahalılaşmasına yol açacaktır. Banka kredilerinin pahalılaşması hadisesinin, sanayide lüzumsuz bir gelişmeyi önlemesi bakımından da caydırıcı bir rolü vardır. Faizlerin serbest bırakılması konusunda olumlu, olumsuz çeşitli yorumlar, değerlendirmeler yapıyor; ama akılcı ve matematik açıdan düşüncecek olursak, alınan tedbir doğrudur. Çünkü bugün Türkiye, gerek iç tasarrufu ile gerek döviz getirisiyle sanayinin bazı bölümlerini finanse edemez durumdadır. Sanayi iç finansman ve döviz darboğazlarından süratle çıkmak zorundadır. Sanayinin hiç olmazsa ihtiyacının belirli oranlarında döviz kazanma gereği vardır. Türkiye'nin sınıai yapısında adeta doğal bir tasfiye olayı cereyan ederken, bazı kuruluşların devre dışı kalması ve üretimlerinde düşmeler görülmeye başlanması maalesef yapıya yavaş yavaş. Bu olayları, bundan önceki dönemlerin yanlış sanayileşme poli-

tikalarının ve Türk ekonomisinin finanse edemeyeceği bir sanayileşmenin tabii sonucu olarak değerlendirilmemesi gerekir. Kur ayarlaması hadisesinin de yine Sayın Özal'ın «Büyük oranda devalüasyonlar yaşanmayacak, ama kur ayarlamaları devam edecektir.» şeklindeki beyanlarına paralel olarak alınmış bir karar olduğunu zannediyorum. Türk ekonomisinin zarara uğramaması, kuvvetli dövizler yerine zayıf dövizlerin ekonomiye girişinin önlenmesi açısından, dünya para piyasalarındaki gelişmelere göre çapraz kur ayarlamalarının, zaman kaybedilmeden yapılması gerektiğine inanıyorum.

spekülatörlere yeşil ışık mı yakılıyor?

AKGÜÇ — Sayın Koçman, para sıkıntısı yakınmalarının yaygın olmasına karşın, kısıtlayıcı, çok katı bir politika izlendiğini görmüyoruz. Yılın ilk dört ayında emisyondaki artış % 6'nın üzerinde... 1979 yılı bir yana bırakılacak olursa, oldukça hızlı bir artış. Bildiğiniz gibi, Türk ekonomisindeki parasal gelişme asıl yılın ikinci yarısında olmaktadır. Mevsimlik hareketlerin etkisiyle, yılın ilk yarısında parasal genişlemenin büyük boyutlarda olmaması doğaldır. Kaldı ki Merkez Bankası'nın kredileri, oldukça hızlı bir tempoda artmaktadır. Merkez Bankası kredilerindeki genişleme yıl başından günümüze kadar 80 milyar dolaylarındadır. Emisyon artışının daha ılımlı ölçüler içerisinde kalışı, bu dönemde Merkez Bankası'nın özellikle dış borçlanma olanağını bulmuş olmasıdır. Yılın ikinci yarısında emisyon artışını frenleyen bu olanağın bulunmaması ve tarım ürünleri destekleme alımları, büyük boyutlarda parasal genişlemeye yol açabilir. Türk ekonomisinde ikinci altı ay için bu tehlike mevcuttur.

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4, Çarşıoğlu - İstanbul
Telefon: 28 34 11

Parasal genişlemeye karşın, para sıkıntısı şikâyetlerinin, iç pazardaki daralma sonucu bazı firmalardaki stok birikiminden, stok ve alacak devir hızlarının yavaşlamasından, enflasyon ve devalüasyonların işletme sermayesi gereksinimini arttırmamasından kaynaklandığını zannediyorum.

Son faiz kararlarının olumlu yönlerine değindiniz. Acaba bu kararnamenin olumsuz etkileri de olmaz mı? Örneğin, kredilerin, yüksek faiz ödeyebilen spekülâtorlere kayması, sınaî kesimi yerine ticaret alanına akması ve bazı banka yöneticilerinin, yüksek verim vadeden fakat mali durumları bozuk firmalara kapılarak, bu tür firmaları kredilendirmeleri ve bunun sonucu kredilerin donması veya bankaların tasfiye olunacak alacaklarının artması, kredilerin geri ödenmemesi gibi...

KOÇMAN — Ekonomi düzlüğe çıkarken bazı sıkıntılara katlanmak,

Ali Koçman

geçmişin hatalarının bedelini ödemek gerekir. İşaret ettiğiniz aksak-

lıklar kısmen olabilir. Ancak ben, faiz hadlerinin serbest bırakılmasını olumlu olarak buluyorum. Türk ekonomisinin, tasarruf gücünün üstünde, sanayii fırsatı etmesine imkân yoktur. Faiz hadlerinin serbest bırakılması, tasarruflar üzerinde olumlu etki doğurabileceği gibi, işletmeleri de daha rasyonel kaynak kullanımına zorlayacaktır.

AKGÜÇ — Teşekkürler Sayın Koçman, Sayın Dündar, büyük bir işletmenin yöneticisi olarak, ekonomik hayattaki gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Olumlu ve olumsuz gelişmeler nelerdir? Alınan önlemlerin etkileri hangi yönde olacaktır? Amaçlar bilindiğine göre, hangi önlemlerin alınmasını önerirsiniz?

DÜNDAR — Teşekkür ederim Sayın Akgüç. Türk ekonomisinin içinde bulunduğu şartlar hakkında artık konuşulmadık bir şey kalmadığını sanıyorum. 25 Ocak 1980 kararlarından sonra ekonomiye yeni bir felsefe getirildiği doğrudur. Alınan seri kararlar bu ekonomi mantığı içinde değerlendirilmelidir. Kararlar üzerinde bir tartışmaya girmeden, Sayın Koçman'ın ekonominin bugünkü durumunun geçen yıla göre daha iyi olduğu şeklindeki iyimserliğine katılmanın eldeki veriler karşısında oldukça güç olduğunu söylemekle başlamak istiyorum.

Türk ekonomisinin en önemli iki sorunu enflasyon ve dış ticaret açığı veya ödemeler dengesidir. Alınan kararların özünde bu iki meselenin bir zaman süreci içinde düzene sokulması esprisi yatmaktadır. Ancak geçen zaman içinde ekonominin daha iyi olduğunu söylemek mümkün değildir. TÜSİAD'ın son yayınlarından aldığım birkaç rakamı sunmak istiyorum. Öncelikle, fiyat artışları, enflasyon konusunu ele alalım. Gerçekten, Mart 1978 - Mart 1979 döneminde fiyat artışı % 51.0, Mart 1979 - Mart 1980 döneminde % 131.9 olmuştur.

«Toptan eşya fiyat endeksleri» yıl sonlarına göre üç aylık dönem için 1979'da % 15.3, 1980'de ise % 47.6'dır. Ancak yılın müteakip aylarında fiyat artışları hızı yavaşlayacaktır veya duracaktır denebilir. Bugün için geçen yılın üzerindedir. Endekslerdeki bu hızlı tırmanış, fiyatların serbest bırakılması ve piyasadaki arz ve talebe göre dengelenmesi kararı ile birçok temel mallara yapılan zamlardan kaynaklanıyor.

ya üretim artışı!..

Önemli olan bu tırmanışın durdurulmasıdır. Bu nasıl olacaktır? Enflasyonla mücadelede talebi baskı altına alacak monoter politikalar yanında, mutlaka ve özellikle arzı artıracak politikaların da izlenmesi gerekir. Yani üretim meselesi. 25 Ocak kararlarında endüstri kaderine terk edilmiştir. Üretim konusunda maalesef karamsarım. Nitekim, yine TÜSİAD'ın son yayınına göre üretimde önemli düşüşler vardır. 1979 fiyatları ile 1979 ve 1980'nin ilk üç ayma ait üretim değerleri; madencilikte % 8,8, tütünde % 52,8, dokumada % 18,2, kâğıt'da % 11,3, gübre'de % 2,8, çimento'da % 45,2, demir - çelik'te % 11,5, otomotiv sanayinde % 42,5 düşmüştür. Üretim düşüşü, müteakip dönemlerde iki tehlikeyi ortaya çıkaracaktır. Piyasaya sunulan toplam arz azalacağından, fiyat artışları frenlenemeyecektir. Daha da önemlisi, büyük aşama beklenen ihracat için önemli bir sorun olacaktır. Dışsatımın, düşük maliyette üretime bağlı olduğunu söylememe gerek yoktur sanırım. Özetlersem, 25 Ocak kararları, üretimi artıracak tedbirlerle takviye edilmelidir. Özellikle, aşırı devalüasyonlarla bunalan endüstrinin hızla artan döner sermaye ihtiyacı selektif kredilerle desteklenmelidir. Kredilerin limitlenmesi, piyasadaki para çekilmesi, enflasyon-

la mücadelede gereklidir. Ancak, işletmelerin bu nedenle % 35-50 kapasite ile çalışmalarını kaldıracın öteki ayağını havaya kaldırmakta, dengeyi bozmaktadır. Özellikle, hammadde girdilerinin % 40'ının ithal orijinli olması ve bu ithalatın gerçekleşmesi için büyük fonların bankalarda aylarca bloke kalması, piyasadaki para çekme aracı olarak parlak gözükebilir; ama bundan endüstrinin ve dolayısıyla üretimin büyük zarar gördüğünü unutmamak gerekir. Ocak devalüasyonundan sonra ihracat ve işçi dövizleri girişi de beklenenin altındadır. Ocak-Nisan dönemi için ihracattaki artış % 7,3'dür. İthalat eski seyrini korumaktadır. Artış % 6,1'dir. Burada bir noktaya temas etmek istiyorum. İthal mallarına talep, sanıldığı kadar esnek değildir. Zira ithalatın hemen yarısı petrole, diğer % 40'ı da bazı temel mallar hammaddelerine (gübre, demir-çelik vs.) aittir. Sonuçta yapılan devalüasyonların ithal hacmini azaltma etkisi kalmamıştır. Sadece maliyet girdisi olarak fiyatları tazyik etmektedir. Kaldı ki fert başına ithal rakamları diğer ülkelere kıyasla gayet düşüktür.

İlk 4 ayın en olumlu yanı dış ticaret dengesindeki gelişmedir. Nitekim Nisan sonu itibarıyla 1.677,8 milyon dolarlık ithalatın % 83'ü 911,1 milyon dolarlık ihracat ve 481,6 milyon dolarlık işçi dövizleri toplamı ile karşılanmıştır. Bu gelişme devam ettirilebilirse, bir gün ithalat, «ihracat + işçi dövizleri» ile karşılanabilecektir.

Şimdi izninizle kısaca 4 Haziran kararlarına değinmek istiyorum. Faiz hadlerinin serbest bırakılması uygulanan ekonomi mantığına uygundur. Hatta bir süre sonra Türk parasının dış değerinin de dalgalanmaya bırakılması sonucu doğacaktır. Ancak banka kurma veya bankacılık işlemleri izne tabi olduğuna göre, sadece faizlerin serbest bırakılması sanayi üzerine olumsuz etkiler

yapacak, üretim daha da düşecektir. Para, yüksek faizle alınıp sanayiciye ulaşıncaya kadar daha da pahalana-caktır. Kaldı ki faizlerin yüksek se-viyede oluşmasını tasarruf erbabi-na da yararı olmayacaktır. Zira ha-len tasarruf mevduatının % 60'ından fazlası vadesiz mevduata aittir. Yük-

Aydın Dündar

sek seviyede faiz hadlerinde tesis sü-resi uzun yatırım projelerinin, giri-şimci açısından flizibil olması olanak-sızdır. Yatırım projeleri cazibesini kaybedecek, hisse senetleri değer kay-bedecektir. Ekonomik gelişme açısın-dan bu durumu çok tehlikeli buldu-ğumu ilave etmek isterim.

Faiz kararnameşi sanayici için bir ayrıcalık getirmemektedir. Üretim maliyetleri artacaktır ve gelişmenin ne olacağını şimdiden tahmin zorlaş-maktadır.

özel kesime satış
KIT sorununu çözer mi?

KOÇMAN — Benim ekonomik durumu, geçen yılın Haziran ayından

daha iyi görmemin nedeni, alınan ekonomik önlemlerin tutarlı olması, yönünün belirli olması dolayısıyla-dır. Geçen yılı tereddütler, çelşen karar ve uygulamalar, bu yıl sözkonusu de-ğil... Alınması gereken önlemler ko-nusundaki görüşlere gelince... Türki-ye'de KİT sorunu mutiaka çözüme bağlanmalıdır. KİT'ler arasında ka-mu hizmeti görenler dışında, piyasa-ya mal ve hizmet üretenler, özel ke-sime satılmalıdır. Devredilmelidir de-miyorum, cari değerleri üzerinden sa-tılmalıdır. KİT sorunu ancak böyle-ce rasyonel bir çözüme kavuşabilir. Ben, KİT'lerin istihdam yarattığı, ekonomideki işsizliği massettiği ar-gümanına katılmıyorum. KİT'lerde gizli işsizler ordusu yaratmak yerine, bunlara açıkca işsizlik tazminatı öde-mek, işsizlik sigortası yapmak daha akılcı ve ekonomik olur.

Türk Lirası'nın gerçek kurunun saptanması hususunda 25 Ocak ka-rarlarıyla büyük bir adım atılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken TL-nin değerini serbest bırakmak, dal-galanmaya bırakmaktır. Geçkeçi kur ancak böyle bulunabilir. Türk ekonomisine ayak bağı olan Türk Pa-rasını Koruma Mevzuatı en kısa za-manda kaldırılmalıdır. Benim kısaca önerilerim bu yöndedir.

AKGÜÇ — Teşekkür Sayın Koç-man. Sayın Kuşçulu, siz Türk eko-nomisinin girdisini, Türkiye'nin en büyük ticaret odasının başkanı ola-rak, nasıl değerlendiriyorsunuz?

KUŞÇULU — Müsaade ederseniz, «Türk ekonomisinin gidişini nasıl gö-rüyorsunuz?» sorusuna vereceğim cevap, bir sene öncesine nazaran şu anda daha ümitvar olduğum şeklin-de olacak. Bunun sebebi de bir sene öncesine ait bekleyişlerle şu andaki bekleyişler arasındaki farklardır. Farkları da şöyle sıralamak mümkün-dür. Evvela, geçen yıl döviz darbo-ğazı vardı ve IMF ile bir türlü an-laşmağa varılamadığı için Türkiye,

dış kredi alma imkânını bulamıyor görüntüsünde idi. Bunun neticesinde de, Türkiye'de sanayi, ithal girdilerini tamamıyla gayri kanuni yollarından temin etmeye başlamış, fiyatlar alabildiğine yükselme temayülüne girmiş, ithalâtın duracağı bekleyişi, şüphesi, herkesi aşırı derecede kârlarını ve fiyatlarını artırmaya itmiş ve fiyatlar biraz da psikolojik olarak geleceğe ait kötümser bekleyişlerin sonucu artmıştı. Her devalüasyon arkasında bir döviz rezervi olmadan yapıldığı için, otomatikman etkisiz hale gelmiş ve yine devalüasyon enflasyon karışması neticesinde Türkiye'de hiç devalüasyonla etkilenebilecek sahalarda bile fiyat artışları müşahade edilmişti.

İstihdamda düşme var ama dışsatım artabilir

Şu anda ise, 25 Ocak kararlarından sonra çok ısrarla izlenen kısıtlayıcı para ve kredi politikaları neticesinde, fiyat artışları durma noktasına gelmiş; daha doğrusu fiyat artış hızlarında gerileme gözlenmiştir. Bizim İstanbul Ticaret Odası'nın indekslerine göre, ilk dört ayda toptan eşya fiyatlarındaki artış tahminen % 35 civarında kalmıştır. Ocakta % 7 dolayında olan fiyat artış hızı Şubat'ta % 20'ye yükselmiş, Mart'ta % 5.9'a, Nisan'da % 3'e inmiş, Mayıs ayında da % 2.1'e doğru gerilemiş gözüküyor. Bu arada sanayiye, girdilerini daha bir rahat ve resmi yollarından temin etme imkânı hazırlanmıştır. Şu anda sanayicinin arzu ettiği miktarda olmasa da ona yakın miktarlarda transferler yapıldığı istihbaratını alıyoruz. Ancak, ekonomik istikrar tedbirlerinin bir neticesi olarak piyasada büyük bir likitide sıkıntısı başlamıştır ve bu likitide sıkıntısının doruk noktasına ulaştığı kanaatindeyim şu anda. Üretim düşmekte olduğu konusunda bazı tes-

pitler yapmış bulunuyoruz. Üretim düşüşünü durdurmak için harekete geçmek lazımdır. Bundan sonra sıkı bir para ve kredi politikası izlenmeye devam edilirse, üretim daha da düşecektir. Üretim düşmesi ise enflasyonist bir sürece doğru ekonomiyi tekrar itecektir.

İhracatta ise, bir sene öncesine nazaran daha istikrarlı bir hammadde temini ve fiyatların istikrar kazanması nedenleriyle yılın ikinci yarısında ihracatta bir artma bekliyorum. Geçen yıl ihracatta istikrarsızlıktan dolayı teklif veremeyen Türkiye, bugün artık teklif verebilir hale gelmiştir. Bilhassa gıda maddelerinde, çevremizdeki petrol zengini ülkelerden ve müslüman ülkelerden çok büyük dışalım talepleri gelmektedir. Bu sene iklim şartları da oldukça elverişli geliştiği için, ihracatımızın da 1980 yılında gelişme göstereceğini tahmin ediyorum. İşçi dövizlerimizde ilk 4 ayda % 40 civarında bir artış vardır. Bunu kâfi görmüyoruz. Eğer işçiye emniyet veren bir kur garantisi sistemi getirilmiş olsa idi, işçi dövizlerindeki girişlerin de artacağına ve dolayısıyla bir yerde ödemeler dengemizin daha iyi netice vereceğine inanıyoruz.

İstihdamda tabii bir düşüş söz konusudur. Çünkü şu anda yeni yatırımlar durmuştur. Yeni yatırımları düşünmek de zaten bugünkü şartlar altında imkânsızdır. Türkiye, öncelikle mevcut atıl kapasitesini çalıştırmak zorundadır. Türkiye'de sanayi, geçen sene, Sanayi Odası anketine göre, % 45 kapasite ile çalışmıştır. Yani kapasitenin % 45'ini kullanabilmiştir. Ticaret Odası'na bağlı küçük sanayicinin ise % 30 kapasite ile çalıştığı görülmektedir. Bu, yatırımlaşmış bir servetin, yaratılmış bir potansiyelin kullanılmaması demektir. Evvelâ bu potansiyelin kullanılması lâzım ki şu anda güdülen politikanın da buna yönelik olduğunu görüyoruz.

Eğer kapasite kullanımını artarsa, benim tek endişem, yeterli elektrik enerjisinin bulunamamasıdır. Bunun için de kısa dönemli bir tedbir olarak Bulgaristan ve Rusya'dan aldığımız elektrik enerjisini artırmak zorundayız. Ayrıca bir takım teşviklerle bitmeğe yakın olan hidroelektrik ve bazı termik santralleri kısa dönemde devreye sokmak, bugünkü yetkililerin başta gelen sorumluluğu olmalıdır. Bütün gücümüzle elektrik enerjisini hiç olmazsa yılın ikinci yarısında kesintisiz olarak sanayiye verebilelim ki, sanayi dışpazardaki rekabetini koruyabilsin.

AKGÜÇ — Sayın Kuşçulu, yanlış anlamadımsa, yeni yatırım yapmaktansa, mevcut kapasitenin kullanılmasını ve kapasite kullanımını sınırlandıran bazı etmenlerin özellikle ithal girdisi ve elektrik enerjisi sorunlarının öncelikle çözümlenmesini öneriyorsunuz.

yeni yatırımlar yerine tam kapasite çalışma

KUŞÇULU — Tabii şu anda yeni işyerlerinin açılması ilâve döviz ihtiyacını doğurmaktadır. Döviz imkânlarımızın, kısa vadede, elimizdeki mevcut kapasitelerin darboğazlarını giderecek, ihracatı artıracak şekilde kullanılması daha akılcı olur. Hükümetin de kendi elindeki imkânlarını altyapıya, özellikle enerjiye harcamak suretiyle enerji bolluğunu yaratması lâzım. Hemen onun akabinde, başlamış bir takım işler, önümüzdeki yıldan itibaren artık yavaş yavaş ele alınabilir. 1980 yılındaki 7,5 - 8 milyar dolarlık bir ithalât sanayinin kurulu kapasitesinin çalışması ile petrol giderlerimizi ancak temin edebilir. Bir sene öncesine nazaran petrolün de artık rahat bulunabilir olması, belki tüketimin azalmasının neticesidir, ama kuyrukların kalkmış

olması da moralman topluma olumlu etki yapmaktadır. Tabii burada bir hususu vurgulamak lâzım. O da, bilhassa KİT'lerin fiyat ayarlamaları ile artan fiyatların, orta gelirli ve dar gelirli kesiml bunalım içerisinde bırakmasıdır. Bunun çözümlü de parlamentodan geçmektedir. Hükümetin hazırladığı vergi yasası tasarısındaki bazı sakatlıkları giderecek, bünyeye daha uygun, daha adil bir vergi yükü dağılımını sağlayacak, vergi gelirlerini artıracak, kendi içinde dengeli

Nuh Kuşçulu

bir vergi kanunu tasarısı önerisinde bulunduk. Ama parlamentoda olanlarla bizim görüşümüz arasında farklar vardır. Ümit ederiz ki parlamentoda bu farklılıklar giderilir ve vergi kanunu tasarısı kanunlaşarak, istikrar önlemi paketi tamamlanmış olur.

Burada istikrar tedbirlerinde gördüğümüz bir noksanı da söylemek zorundayım. O da, KİT'lerde rasyonelleşme yolunda olumlu bir adım atmadan sadece fiyat zamları ile bu seneki finansman açıklarının kapatılmasının düşünülmüş olmasıdır.

Ama bu kâfi değildir. Eğer rasyonelleşmeye, daha verimli halde çalışmaya, daha iyi bir sevki idareye doğru KİT'leri yöneltmezsek, onları kısa bir zaman sonra tekrar fiyat artışına zorlayacağız demektir. Bu bir kısır döngü doğuracak, KİT ürünlerine yeni zamlar, ekonomide maliyet artışları şekline dönüşecektir. Bundan sonra maliyet artışları yapmadan istikrar temin etmemiz lazımdır. İhracatın artışının bir diğer nedenini de burada söylemekte yarar var. Daha gerçekçi bir kur politikası izleniyor ve çapraz kurlarda yapılan değişikliklerle de dış piyasalarda meydana gelen farklılıklar derhal Türk Lirası'na yansıtılıyor. Ve son olarak istikrar tedbirlerinin noksanı olarak gördüğüm, işçi-işveren barışının temin edilememiş olmasıdır. İşçi-işveren barışını her ne şekilde olursa olsun sağlamak zorundayız. Türkiye'nin grevlere artık tahammülü yoktur. Ama öbür taraftan işçilerimize de aşırı bir yük getirilmemesi için bir dengeli anlaşma sistemini, taraflar kesinlikle bulmak zorundadır. Fedekârlığı tüm kesimlerden beklemek zorundayız.

çok yönlü sorun : sosyal ve siyasi istikrarsızlık

Bence en mühim husus, Türkiye'nin ihracat konusudur. Bu yıl sağlanan taze para ile Türkiye'de şu anda girdiler temin ediliyor; ama bu girdilerle biz eğer ihracatımızı artırıp dış ticaret dengemizi temin etmezsek, gelecek yıllarda tekrar aynı darboğazlara düşmek zorunda kalırız. Bu nedenle ben bütün kesimlere bir çağrıda bulunmak istiyorum ve diyorum ki: «Geliniz elele bir seferberlik içerisinde konularımızı halledelim. Grev ve lokavtları tamamen kaldıralım. Hiç olmazsa 2-3 sene önümüzü görüp, yeneden rezerv temin edene kadar bu amaç içerisinde birleşelim.» Bunu temin ettiğimiz takdirde, Türk ekonomisinin gidışı daha iyiye doğru yö-

nelecektir. Ama hepsinden daha önemli olan nokta, siyasi istikrarın sağlanmasıdır. Siyasi istikrar olmazsa, devamlı düşme ve düşürülme tehdidi altında olan bir hükümette radikal tedbirlerin alınması tabii çok zordur. Bu istikrarsızlık aynı zamanda Türkiye'ye gelecek dış sermayeyi de etkilemektedir. Çünkü politik istikrar yok ise, dışarıya da güven veremezsiniz, içeriye de güven veremezsiniz. Güvenin sağlanması, her şeyin başında bu gelir. Güven unsurunu, bütün siyasiler müştereken temin etmek zorundadırlar ve bunun vebali altındadırlar.

AKGÜÇ — Sayın Kuşçulu; Sayın Koçman, kamu hizmeti gören KİT'ler dışındaki diğer kamu teşebbüslerinin özel sektöre satılmasını önerdi. Sizin bu konuda görüşlerinizi alabilir miyim?

KUŞÇULU — Efendim, ben Şubat ayında özel olarak bir günlük bir

davetle Bulgaristan'a gittim. Bugün artık sosyalist ülkeler dahi verim artışının bilincine varmışlar. Aynen şunu söylediler : «Bir çiftlikte ayda 100 yumurta veren bir kişiye 100 Leva veriyorsak, 90 yumurta üretilene de 100 Leva veriyorduk. Artık bundan böyle bu yolu kapatıyoruz. 100 yumurta üretilene belki bir prim vereceğiz. 90 yumurta üretilene biraz daha aşağı ödeme yapacağız ve eğer bir müddet sonra bu çiftlik veya bu fabrika kendi kendini idare edemez hâle gelirse kapatmağa gideceğiz.» Orada da artık verimliliğe doğru işletmeleri sevk etmek, üretimi artırmak zorunluğunu hissediyorlar. Türkiye'de KİT probleminin çözülmesi zaruridir. Çözülmediği takdirde, Türk ekonomisinin düz lüğe çıkabileceğine ben pek inanmıyorum. İstihdam politikası deniliyor. İstihdam olanakları başka alanlarda da çok rahatlıkla yaratılabilir. Bugün Türkiye'de devlet, yatırımlarını alt yapıya doğru kaydıracağı takdirde, yoğun bir istihdam imkânı doğacaktır. Onunla birlikte yeni yapılacak üretken yatırımlarla da Türkiye'nin işsizlik sorunu çözülebilecektir. Dolayısıyla KİT'lerin varlığını istihdam sorununa bağlamamak gerekir. KİT'lerin satılması meselesine gelince... Satma belki her daldan olmayabilir, ama bunun etüdü yapılmalıdır. Bir yerde özel kesimle KİT'leri birleştirme olanakları aranmalıdır. Basit bazı örnekler vermek mümkün. Bugün Etibank'la ortak olarak çalışan bir Çanakkale Seramik var. Çanakkale Seramiğin yönetimi özel kesimde, fakat Etibank Yönetim Kurulunda temsil ediliyor. Çanakkale Seramik kâr eden, ihracat yapan bir kuruluş. Ama Etibank'ın diğer dallarında bunu göremezsiniz. KİT sorununun çözümünde muhtelif yolların aranmasından yanayım ben. KİT'ler rasyonel bir çalışma içine sokulabilirse, yöneticilere bir takım teşviklerle hedefler verilirse, başarılı sonuçlar alınabilir. Her şeyden önce politikadan ve politika-

cıdan bunları uzaklaştırmak zorundayız. Politikadan, politikacıdan bu kuruluşları kurtardıktan sonra, gene başarılı sonuçlar alamazlarsa, bunların tamamen özel sektöre devri değil; karma şirketler şeklinde organizasyonu düşünülebilir. Yönetimlerini otomatik olarak özel kesime vermek ve bir müddet sonra da, devlet artık zaten sübvansiyeye edemeyeceğine göre, kendi hayatlarını idame ettirebilmelerini temin etmek. Edemedikleri takdirde de belki kapatmak ve modern bir teknoloji ile yeniden başlatmak, ülkenin yararına, diye düşünürüm.

KİT'leri kurtarma yolu :
politikadan uzak tutmak

AKGÜÇ — Sayın Kuşçulu, KİT'lerde yozlaşma vetresi özellikle 1975 yılından sonra hızlandı. 1975'e kadar bunlar konsolide olarak kâr eden, finansman açıkları ılımlı ölçüler içinde kalan kuruluşlardı. Ancak birinci MC hükümeti döneminde kısa sürede personel sayısı % 50 oranında arttı ve partizanlık daha büyük boyutlara vardı. Bugün de inatla bu kuruluşlarda partizanlığın sürdürüldüğünü görüyoruz.

KUŞÇULU — Tamamıyla yanlış bir politika. Bundan kurtulmanın çaresi de, demin söylediğim gibi KİT'leri özelleştirme ve politikadan uzak tutmaktır. KİT'ler şu andan itibaren, bana kalırsa, artık enerjinin dışında 1 kuruluş bile yatırım yapmamalıdır. KİT'lerin tekel durumunda olanlarının karşısına rekabet imkânları çıkartmak suretiyle onları kendi kendilerini yeterli hale getirmek lazım. Düşününüz KİT'lere yatırılan milyarları. Bu milyarların başka kanallarda, başka yerlerde çalıştırılması halinde getireceği geliri düşününüz. KİT'leri bu halden kurtarmaktan başka çaremiz yoktur.

AKGÜÇ — IMF'le yapılacak stand-by anlaşması için sunulan niyet mektubu konusundaki düşüncelerinizi açıklar mısınız?

KUŞÇULU — Gazetelerde niyet mektubunun detaylarını gördük. Genellikle standart bir reçeteden ibarettir. Anlaşma, bugünkü gazetelere göre, onaylandığı takdirde Türkiye'ye 1 milyar 600 milyon dolar muhtelif şekillerde IMF tarafından verilecektir. IMF anlaşması, dünyadaki diğer ticari bankalara da Türkiye'ye kredi verilebilir ışığını yakacağı için, ticaret bankalarından gelecek ilâve kredilerle de şu andaki darboğazı aşmak ve sanayii tekrar çalıştırmak imkânını bulabileceğiz. Türkiye'nin istihdam sorununa da eğilmek lâzım. Şimdi bütün dünyada iki tercih var. Birincisi, enflasyon ile birlikte aşağı yukarı tam istihdam durumu; ikincisi de, mümkün olduğu kadar enflasyonu kırmak, fakat bir müddet için işsizliğe katlanıp ondan sonra tekrar dengeyi kurmaktır. Türkiye, son yıllarda yaşadığı hızlı enflasyonla gördük ki meselelerini halledemiyor, bilâkis büyütüyor. Enflasyon dönemlerinde «fakir daha fakir, zengin daha zengin oluyor» şeklinde bir slogan var. Bu slogan doğru ise bizim gibi grupların, enflasyonu durdurmak için çetin mücadeleye vermesi lâzım. Türk ekonomisini ve Türk demokrasisini tehlikeye sokacak bir neticedir enflasyon. Onun için bizler de kesinlikle enflasyonun karşısına çıkıyoruz ve diyoruz ki: «Enflasyon evvelâ normal seviyeye indirilsin, ondan sonra Türkiye'nin yatırımlarına tekrar bir hız verilsin.»

AKGÜÇ — Son faiz kararname-sinin doğurabileceği ekonomik sonuçlar neler olabilir?

KUŞÇULU — Son faiz uygulaması bir yerde zannediyorum 25 Ocak kararlarının bir tamamlayıcısı olarak gelmiştir. Banka sistemi Türki-

ye'de yanlış kurulmuş olabilir. Bu tartışılabilir. Banka sisteminin maliyetleri yüksektir; ama, banka sisteminde bu maliyetlerin yükseklığı sadece bankaların yönetimindeki hatalardan doğmuyor. Merkez Bankasının, mevduat munzam karşılığı ile ilgili kararları, bankaların bulunduracakları ankes oranının yüksek saptanması, % 25 oranındaki Banka ve Sığorta Muameleleri Vergisi, bütün bu etmenler, kredi maliyetini yükseltiyor. Enflasyonist bir ortamda faizlerin artması normaldir. Nitekim muhtelif firmalar, enflasyonun hızlı olduğu yıllarda devamlı kredi musluklarını zorlamışlardır. Çünkü faiz olarak ödediği % 20-25 civarında idi. Ve enflasyonun da yardımı ile kârlılık onun üstünde olduğu için kredi kullanmak yararlıydı. Ama bugün enflasyon eğer bu hızla devam ederse ve tedbirlerin etkisi yıl sonuna kadar görülürse, zannediyorum bu yılın ortalama fiyat artışı % 50'ler civarında kalacaktır. Şu anda orta vadeli

OKUYUCULARIMIZA DUYURU

1980 yılı için, gerek kişisel gerek grup abonelerini henüz yenilemeyenlerin acele etmeleri rica olunur.

Yıllık Abone : 480.— TL.

Öğrenci Abone : 240.— TL.

Abone bedelleri, posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıdaki banka hesaplarına da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi: 1541

Akbank Türbe Şubesi: 4512

Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi: 788

kredi maliyeti, kredi alana en azından % 46 civarındadır. Bu yıl için beklenen enflasyon oranına yakın. Son ekonomik önlemler sonucu talebin iç pazarda düşmesi stokları artırdı. Bu stokları eritmek için, iş adamlarımız ve sanayicilerimiz, hem fiyatlar ve kâr marjlarını düşürmek hem de ihracata yönelmek gereğini duyuyorlar. Bizim odamızdan edindiğimiz izlenim bu. Eskiden yabancı bir heyet geldiği zaman ihracatçılarımızı davet ederdik, üç beş kişi ancak gelirdi. Geçen hafta ise bir davete 1000 kişi geldi, ihracat yapmak için. Bunun anlamı şudur: Türk milleti, sınırlı anlarda yeni çareler aramaya hazır, potansiyeli olan bir millettir. Özellikle 1967-1968 yıllarından sonra kurulan fabrikaları çalıştırma zorunluğunu hisseden iş adamlarımız ve sanayicimiz, artık ihracatın gerekli olduğuna inanmıştır. Bu konuda hâlâ bazı eksikliklerimiz var, fakat göreceksiniz, teşviklerin de etkisiyle ihracat artacaktır. Bazı kesimler; «Türkiye'nin nesi var ki ihraç etsin.» diyor. Türkiye daha az yiyebilir, daha çok ihracat yapabilir. Türkiye atıl kapasitelerini canlandırıp ihracat yapabilir.

faiz kararname ve ötesi

Son faiz kararname de ihracat lehine selektivite getirmektedir. İhracat kredilerinde maliyetin % 11'i aşmıyacağını tahmin ediyorum. Bu da ihracata yönelmeyi daha hızlandıracaktır. Selektivite son faiz kararname ile gerici yöreler için, bazı yatırımlar için getiriliyor, böylece bir taraftan da yatırımların tamamen durmaması için gayret sarfediliyor. Ancak, faiz kararname sinin, hisse senetleri satışlarına büyük oranda etkisi olacağı ve hisse senedi üzerindeki işlemleri tamamen durduracağı kanaatini taşıyor. Bu da bir yerde, ekonomide denge sağlanana ka-

dar normal kabul edilebilir. Ama, eğer bugün yeni birtakım yatırımlara ihtiyacımız varsa, bu yatırımcılar öz kaynak bulmakta güçlük çekeceklerdir. Kredi bulamayıp sermaye tezyidine gitmek isteseler, sermaye artışına iştirak edecek ortaklar bulamayacaklardır. Benim faiz kararname sine ilişkin başlıca endişem budur. Bununla beraber faizin yükselmeye doğru çıkacağına inanmıyorum. Çıksa dahi demin söylediğim gibi enflasyon hızının yavaşlaması nedeniyle, firmaların kârlılıklarının düşmesi nedeniyle, krediye talep düşecektir. Kredi talebinin azalması ise, faizin düşmesine yol açacaktır. Bu ise bazı bankaları daha rasyonel çalışmaya doğru itecektir. Bugün, mevduat sahipleri aleyhine büyük adaletsizlik var. Tasarruf mevduatı yaklaşık 240 milyar lira, bunun % 60'dan fazlası vadesiz mevduat... Tasarruf mevduatına ödenen faiz oranı, enflasyonun çok altında... Tasarruf sahipleri, enflasyon nedeniyle büyük kayıplara uğruyorlar. Yeni faiz kararname si, kısmen bu adaletsizliği azaltabilir. 4 yıldan uzun vadeli mevduat ile 5 yıldan uzun vadeli kredilerin faizleri zaten serbestti. Bankalar, aralarında anlaşarak 4 yıldan fazla mevduatın faizini % 28'ya çıkardılar, vergilerle beraber bunun krediyi alana maliyeti % 46-47'yi buluyordu. Ben, faiz hadlerinin bunun üstüne çıkacağını pek tahmin etmiyorum. Çıksa bile nadir hallerde, çok sıkışık olan firmalarda çıkar. Bunun üzerinde bir faiz uygulanması halinde, bankalar, ne ana parayı ne de faizini tahsil edebilirler; diye düşünüyorum. Enflasyon hızının azalması nedeniyle, çünkü ekonomi bunu kaldırmaz. Bankaların, mevduata ödedikleri faiz biraz artar, ama öyle zannediyorum ki bankalar müdilerine daha yüksek faiz vermeleri imkânına pek sahip değiller.

Ben aşırı bir misal veriyim. Diyelim ki faiz cazip geldi mudillere. Serbest vadesiz mevduat vadeliye

kaydı. Mudiler % 30 istediler ve bankalar da % 30 vermediği kabul ettiler. Bunun bankaya maliyeti, % 30 faiz vermesine rağmen % 72'ye gelir. Şöyle ki, banka bunun % 35'inin Merkez Bankası'na yatırdığı için, % 15'inin de ankes olarak tuttuğu için, maliyeti tam % 72'ye gelir bankaya. % 72'ye malolan bir parayı banka kaçta satacak? Gider vergisini de koyduğu zaman % 100'ün üzerinde bir faiz alması lazım ki, bankanın kendisi de birşeyler kazanabilsin. Bu nedenle faiz hadlerinin, bankaların mudiye verecekleri faizin fazla yükselebileceğini tahmin etmiyorum. Artırdıkları takdirde de bankaların yaşayabileceğini sanmıyorum. Kararnamenin tam etkilerini, herhalde birkaç aylık bir demeden sonra görmek mümkün olur.

banker sistemi, tahvilin ve kredinin maliyeti

AKGÜÇ — Faiz kararnamesinin, dar anlamda sermaye piyasasına etkisi ne olabilir? Halen tahvil alıcılarının sağladıkları verim, bankaların mevduata ödedikleri faizin üzerinde...

KUŞÇULU — Tabii orada bir farklılık var. Tahvil piyasası bugün resmen % 25 faizle para toplayabiliyor. % 25'in üstüne çıkmayı da aracı bankerlerin bazı operasyonları mümkün kılıyor. Bununla beraber bugünkü koşullarda, 7 yıllık tahvilin maliyeti, bir sanayiciye veya iş adamına bankadan alacağı orta vadeli krediye nazaran daha ucuzdur. Demin söyledim, asgari % 46'ya mal oluyor bankadan aldığımız para bugün. O da beş yıllık, yedi yıllık değil. Ama tahvilin maliyeti iki yıl ödemesiz devre, 5 yılda da anapara ödemesi suretiyle % 37'ye geliyor. Halkta yanlış bir değerlendirme var. Zannediliyor ki kontrolsüzlükten dolayı tahvil piyasasında bazı olaylar olabilir. Olabilir

bazı olaylar... Gönül isterki kesinlikle bir olay olmasın. En ufak bir yanlış olay, bugünkü ismi olan faikat düzenlenmesi olmayan sermaye piyasasını bütünü ile ürkütür; hatta ekonomiyi allak bullak edebilir. Banker sistemindeki toplam tahvil satışlarının miktarı 11 milyar lira civarındadır. 400 milyar banka mevduatı ile mukayese ettiğiniz zaman bu rakam çok ufak kalır. Ben bir tehlike görmüyorum. Banker sistemi ile toplanan kaynaklar da yine sanayie kaymaktadır. Yine belli başlı firmalarımızın işletme sermayesini temin etmektedir. Ve demin de söylediğim gibi, bugünkü şartlarda, % 10 civarında banka kredilerinden daha ucuz gelmektedir tahvil çıkarmak.

Faizler serbest bırakıldıktan sonra ne olacak? Şimdi şu anda bilinmeyenler var. Merkez Bankası reeskont faizinin, devlet tahvili faizinin ne olacağı henüz açıklanmadı. Ve özel kesimin tahvillerinin faizi de halen % 25'de duruyor. Bunların ne olacağı belli olduktan sonra, daha rahat olarak, bu kararın ekonomiye ne getireceği ne götürüleceği, yarar ve zararlarının ne olacağı tahmin edilebilecek. Vadesiz mevduatı vadeliye doğru biraz teşvik ediyorsunuz bu kararname ile. Bu teşvikin neticesinde bazı kişiler tüketim eğiliminden vazgeçip tasarrufa yönelirler ve birikimlerini bankalara vadeli mevduat olarak yatırılırsa, bankaların orta vadeli kredi vermek imkânı genişler ve iş alemi de finansman açısından biraz daha rahatlamış olur. Ama tabii burada en mühim konu, devletin alacağı bazı tedbirlerle kredi maliyetinin düşürülmesine yardımcı olmasıdır. Merkez Bankası'na yatırılan mevduat karşılıkları, faiz fonuna ödemeler, gider vergisi, bunlar hep kredi maliyetini artıran faktörler. Tabii burada en mühim sorunlardan birisi de bankaların en büyük giderini oluşturan personel giderleridir. Bankalar toplu sözleşme düzenine çok hassas-

tırlar. Hiçbir banka bugüne kadar grev veya lokavt yapabilmiş değildir, yapamaz da. Yaptığı takdirde mevduatının birdenbire hücumu uğrayıp çekileceğinden ve giden mevduatın bir daha geri gelmeyeceğinden korkar. Bu nedenle, toplu sözleşme açısından banka sistemine yeni bir düzenleme getirilmelidir. Toplu sözleşmenin getirdiği yükler de kredi maliyetini artırmaktadır. Bu da dikkate alınmalıdır.

AKGÜÇ — Sayın Gönensay, Türkiye'de izlenen para politikası ve son faiz kararnamesinin ekonomik etkileri konusundaki görüşlerinizi rica edebilir miyim?

Türk ekonomisi alınan önlemlere beklenilenin ötesinde cevap verdi

GÖNENSAY — Sayın Akgüç, para illüzyonu olayına, sizin de kapılmış olduğunuzu görüyorum. Demin Sayın Koçman'a sorarken, emisyonun yılın ilk 4 ayında % 6'nın üzerinde bir artış gösterdiğini söylediniz ve buradan sıkı bir para politikası izlenmediği gibi bir sonuca vardınız. Yılın ilk dört ayındaki enflasyon hızı dikkate alınrsa, emisyondaki artış geçen yıllara kıyasla çok yavaştır.

AKGÜÇ — Geçen yıl da enflasyon hızı, emisyon artışının çok üstünde idi. Bu durum Türk ekonomisinde bazı sorunlar yaratmaktadır.

GÖNENSAY — Doğru, son iki yıldır enflasyon hızı, emisyon artışının üzerinde... Kanımca, gerek emisyon artışı (% 6), gerek para arzının yılın ilk dört ayında % 9 artması, oldukça sıkı bir para politikasının izlendiğini orta koyuyor. Geçen yıl, yılın ilk dört ayında fiyat artışları, bu yıla kıyasla çok daha düşük olmasına rağmen, emisyon ve para arzındaki artış hızı,

bu yılki düzeylerin çok üstünde idi.

Bence, Türk ekonomisi, alınan önlemlere, ümit edlenden de daha süratli cevap vermiştir. Şubat ayındaki hızlı fiyat yükselişinden sonra, özellikle Nisan ve Mayıs aylarında fiyat artışlarındaki yavaşlama, istenen amaca ulaşılmakta olduğunu, enflasyonun hızının kesildiğini ortaya koymaktadır. Hızlı bir enflasyondan sonra istikrara yönelirken, bir durgunluk döneminin yaşanması, iç pazarın daralması, üretim düşüşlerinin görülmesi normaldir; olayların akışına da uygundur. Kaldı ki, bir yerde üretim

Prof. Dr. Emre Gönensay

düşüşü, olumlu bir şekilde de yorumlanabilir. Şimdiye kadar hep; «Dışarıya ne satacağız, sanayi alanında fazla bir üretim kapasitemiz var mı?» diye sorulurdu. Üretimin düşüşü, dış pazarlara yöneltilebilecek bir kapasite fazlamız olduğunu göstermektedir. Halen kullanılan üretim kapasitesi, ihracata yöneltilerek, ihracatta bir sıçrama yapmak imkanı doğmuş olmaktadır.

Son faiz kararını, çeşitli yönlerden olumlu buluyor, yapılan eleştirilere katılmıyorum. Faiz hadlerinin serbest bırakılması, tasarruflar üzerinde, kaynakların daha iyi kullanılması üzerinde, gelir dağılımının düzeltilmesi üzerinde, olumlu etki doğuracak bir karardır.

AKGÜÇ — Türkiye'de kredi piyasası, tıpkı bir oligopol piyasasıdır. Birkaç banka, mevduatın ve kredilerin büyük bir bölümüne egemendir. Böyle bir pazarda, faizlerin serbest bırakılması etkili olur mu? Bankalar kendi aralarında açık veya gizli anlaşmalarla faiz hadlerini sınırlandırmazlar mı?

GÖNENSAY — Böyle bir yola gidildiği takdirde, vadeli mevduat için

de asgari bir faiz oranı tespit edilerek bankaların mevduata düşük faiz ödemesi önenebilir. Faiz kararına yapılan bir eleştiriyi, anlıyamıyorum. Deniliyor ki; faizlerin serbest bırakılması ile oluşacak yüksek faizler, enflasyonu daha da kamçılıyacak, daha da hızlandıracaktır. Dünyanın her yerinde faiz hadleri, enflasyon hızını kesmek için yükseltilir. İktisadın pek az konusunda, bu alanda olduğu kadar görüş birliği vardır. Faiz kararnamesinin, gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkisi üzerinde hemen hemen hiç durulmuyor. Mevduat faizlerinin yükselmesi, enflasyondan zarar gören tasarruf sahipleri lehine bir gelir dağılımına yol açacaktır. Gelir dağılımının düzeltilmesini isteyenlerin, bunun şampiyonluğunu yapan-

AKBANK

Sanat galerileri

Çeşitli sanat yayınları

Türkiyemiz dergisi

Ankara oda orkestrası

Yaratıcı gücü teşvik yarışmaları

Halk el sanatları yarışmaları

Çocuk dergisi (BAŞARI)

Çocuk tiyatrosu

Çocuk korusu

Çocuk sineması

Kukla ve Karagöz oyunları

Radyo programları

kültür ve sanat hizmetlerinde de öncü banka

AKBANK

ların, kararnamenin bu yönü üzerinde durmamalarına da hayret ediyorum.

Türk Lirası'nın değerinin, dalgalanmaya bırakılması önerilerine ben de katılıyorum. İlk aşamada dalgalanmaya bırakılmalı, Türk Lirası'nın konvertibilitesi daha sonra düşünülmalıdır. Özetlersek, Türk ekonomisi, alınan önlemlere beklenilenin de ötesinde cevap vermiştir. İzlenen ekonomik politikasının olumlu yönleri, yakın bir gelecekte daha iyi görülebilecektir.

genel değerlendirme

AKGÜÇ — Bugünkü tartışmada, görüşbirliğine ancak çok sınırlı noktalarda varılabılmıştır. İzlenen ekonomik politikanın, alınan önlemlerin lehinde olan görüşler, daha çok, politikanın ve alınan önlemlerin tutarlı olduğu, fiyat artışlarının kontrol altına alındığı, ihracatın gelişmesi için potansiyel yaratıldığı, ekonominin gereksinme duyduğu girdilerin, geçen yıla kıyasla daha rahat bulunabildiği noktaları üzerinde toplanmıştır. Buna karşı olan görüşler ise, üretimin tehlikeli boyutlarda düşmeğe olduğu, işsizliğin yaygınlaştığı, yatırımların durduğu hususlarını vurgulamışlardır.

Son 4 Haziran faiz kararnamesinin ekonomik etkileri üzerindeki görüşler de farklı olmuş; kararnamenin tasarrufları artıracığı, kaynakların daha iyi kullanımına yol açacağı, gelir dağılımını düzeltereği savlarına karşı; sanayii daha güç durumda bırakacağı, uzun vadeli yatırımlar üzerinde caydırıcı bir etki yapacağı, kredileri spekülâtif alanlara yönelteceği iddiaları da ileri sürülmüştür. Bunlara karşı, faiz kararnamesinin, her iki yönde de fazla etkili olmayacağı görüşleri de ortaya atılmış, faizlerin fiilen serbest olamayacağı, bankacılık

sisteminin faizleri sınırlayacağı da iddia edilmiştir.

25 Ocak kararlarından sonra oldukça kısa bir zaman geçmiştir. Eldeki veriler, çok kesin değerlendirmeler yapmak için henüz yeterli değildir. Ancak, üretim düşüşü, işsizliğin yaygınlaşması, iç pazarın daralması, ihracat ve işçi dövizlerinde beklenen gelişmelerin olmaması da birer va-

Dr. Öztin Akgüç

kiadır. Bugün bazı mallarda kuyruklar kalkmışsa, bunun nedeni, iç talebin azalmasıdır. Yoksa üretimin veya dışalının artışı ile sonuç sağlanmamıştır. Geçen yıllara kıyasla, reel gelirler düştüğü için, çok daha düşük bir düzeyde arz-talep dengesi sağlanabilmiştir. Enflasyon konusunda, faiz kararnamesinin etkileri konusunda da önümüzdeki aylardaki gelişmeler hangi görüşün daha haklı olduğunu somut olarak ortaya koyacaktır.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 9 Haziran 1980 tarihinde yapılmıştır.

Schweppes®

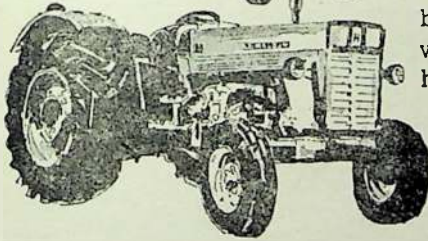
insanlar
iyi
şeylere
layıktır

güçlü yatırım International

Alman İncisi

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir. INTERNATIONAL satış sonrasında da gülyüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) İştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4 Levazı Tel. 64 49 90-91-92

Telex: 26239

İSTANBUL

SELENA

HAZIR BANYO VE MUTFAKLARI

İNTEMA

İNŞAAT ve TESİSAT MALZEMELERİ
YATIRIM ve PAZARLAMA ANONİM ŞİRKETİ

Büyükdere cad. Tam han 15/A kat.5 Şişli-İstanbul Tel. 47 98 93 - 47 98 94

Daha Çok ve Uygun Üretim İçin Kamu İdaresi ile Girişimcilerin Ahenkli İşbirliği

SELÂHATTİN ÖZMEN

Kamu İdaresi ile kamu ve özel kesim girişimci ve üreticiler arasındaki kopukluğu gidermek, toplum yararına gerçekçilik ve anlayış sağlamak üzere, üretim hayatını ve Kamu İdaresi'ni bilen tecrübeli güvenilir kişilerin gözlem ve önerilerinden yararlanılmalıdır.

1 — Kamu otoriteleri ile üretim ve girişim arasındaki kopukluk sürüp gitmektedir. Kamu otoriteleri sorunları teorik ve belli davranış varsayımlarına göre masa başında çözmeye çabalamaktadır. Üretimci ve girişimci de toplumun zorunluluklarını, örgütlenmiş bir toplum içinde grup ve kesimlerin yarar dengesinin gereklerini çoğu zaman bilmeden «dükkânının yararını her şeyin üstünde tuttuğu» için özel ve çelişkili çözümler aramaktadır. Üstelik bu kişilerin çok kereler çabası boşa gitmekte ve hatta boşuna suç işlemektedirler. Sonuç Türk toplumu için, bütün iyiniyetlere, büyük bedellere rağmen umut kırıcı olmaktadır.

Kısaca açıkladığımız durum, sonuçları açısından kamu otoriteleri tarafından da bilinmektedir. Gerçekten hukuk kuralları ile toplum gereklerinin çeliştiği, IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1222-1230. maddelerinde de belirtilmektedir. Bizce böyle olması kaçınılmazdır. Açık nedenler vardır :

1.1 — Devlet adına alınan kararlar, konulan sistemler belli bilgi ve deneyimlere göre oluşmaktadır. Bu oluşmada görevliler memurlar ile belli düzeye kadar politikacılar. Oy-

saki, memur genellikle iş hayatı-üretim-girişim yaşamı hiç olmayan, kitaplardan ya da çok genel ve teorik kaynaklardan gelen bilgilere sahiptir. Kamu memuru, iyiniyetli, riskten sakınan, dedikodudan korkan, hatasının her birinden sorumlu olan, fakat başarıları doğal karşılanan bir kişidir. Karar mercilerine doğru yürümüş olan memur, bu arada kendi kesimi için ayrıca şartlanmıştır da... Geçim sıkıntısı içinde olan, üstelik siyasi baskılarla da ayrıca bunalan, gerçek hayatı görüp, tanıma olanakları çok az olan bu saygıdeğer memurun; girişimcinin ve üretimin gereklerini, oluşumunu bilmesi, onun gelişmesi için uygulanabilen düzenlemeler getirmesi olanağı zayıftır.

1.2 — Öte yandan genellikle memurlardan, serbest meslek erbabından, istisnaen iş çevresinden gelen politikacının da üretim ve girişim üzerinde sağlıklı bilgisi yeterli değildir. Memur kökenli politikacıdan bilinçli katkı gelemeyeceğinin nedenleri yukarıda gösterilmiştir. Serbest meslekten gelen politikacı, istisnaen kendi mesleğinin seçkin kişisidir. Politikacıda mesleki bilginin üretim-girişimcilik bilgisinin azlığı genel bir gözlemdir.

Çok başarılı tacirin politikaya girmesi mutad değildir. Büyük tacirleri temsilen politikaya giren kişiler vardır. Böyle kişilerden de üretim-girişimcilik için olumlu, ciddi katkılar gerektiği gibi olamamaktadır. Kaldiki memurun oluşturduğu bürokrasinin bunlara karşı belli kuşkuuları da düşünülmalıdır.

1.3 — Girişimci-üretimci ise, çoğu kez kendi işinin içinde çabalayan ve çok sıkıntı ile üretim faktörlerini bir araya getirme yolunda tükenen kişidir. Bu kişi genellikle Kamu İdaresi'nin saiklerini, şekillerini, yöntemlerini bilmemektedir. Kendisine yardım elini uzatsa bile bu idarenin çoğu kez Padişah-Reaya ilişkisi sürdürdüğüne, yeteneğinin sınırlı olduğuna, korkak olduğuna inanmıştır. Girişimci idareyi egoist ve rahatçı bulmakta, 20 dakikalık ek çalışma ile tamamlanacak olan ve kendisi için hayati önemi bulunan bir işlemede çalışma saati bittiği için işi bırakmasını büyük bir insafsızlık saymaktadır. Bu nedenle girişimci-üretimci idare ile açık ilişki kurmayı, dardını-çaresini ona anlatmayı, diğer tüm çareleri denemeden, düşünmemektedir. Çoğu kez kuralların düzeltilmesi çabasını göstermek yerine, «işin idare edilmesi» yoluna sapılmasının temelinde bu tür değerlemeler yatmaktadır. Bu koşullarda üretimci-girişimci çok verimsiz olmaktadır.

1.4 — Belki tarihsel bir nedenle Kamu İdaresi, üretimci-girişimciye karşı güvenden yoksundur. İdare genel deyim ile tüccarın herhangi bir yoldan para yapmak için her çareye başvuracağını kabul etmiştir. Bu kabul bütün yöntem ve düzenlemelerde büyük ölçüde etkendir. Ticaretin ve sanayiın «sosyal sorumluluk fikrine sahip olmayan» ve sadece kendisinin güncel çıkarlarını düşünen kişi ve zümreler elinde olduğu zamanlarda, bu kişilerin her yol ve araç ile Türk toplumunu soydukları düşünülebilir. Ayrıca, bu tür kişi ve gruplardan ticaret öğrenen kişi ve zümrelerin es-

ki yolda yürüyecekleri de akla gelebilirdi. Oysaki, bugün durumda değişme vardır. Bu değişme hem girişimcinin kişiliğinde hem de girişimcilik-üretimcilik alanında. Bugünün tüccarı, düz bir aracı değildir. Üretim faktörlerini optimum ölçülerle bağdaştırarak toplumun gereksinmelerini karşılayan, mutluluğunu toplumla bağdaştırmaya çalışan bir işadami, sanayici türü olmaktadır. İdarenin eski modele göre oluşan davranışını gerçek duruma göre düzeltilmesi için, üretimci-girişimci kesimin kendisini tanıtmaya, bunu ispatlamaya gerek vardır.

2 — Birinci maddede değinilen nedenlere dayalı, amacı ile ters sonuçlar vermeye mahkûm olan veya temel amaç ile çelişkili yanlış ikincil amaçları gözetken tasarruflardan kurtulmak zorunludur. Halkın mutluluğu için ana temel, daha çok ve daha ucuza üretmek, daha hakça dağıtmaktır. Devlet tasarruflarının buna göre yeniden düzenlenmesi, hatta bir ölçüde yönlendirilmesi olanakları vardır. Böyle bir oluşum Türk toplumuna büyük yararlar sağlarken, üretimde yer alanların verimlerini de artıracaktır. Bu oluşumu sağlayan çabalar bir yanı ile kamu hizmeti ise de, bir yanı ile de girişimci ve üretimcilerle verimlilik ve kârlılık sağlayıcı olduğu için, onlar açısından bir üretim girdisidir. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 1231. maddesi «merkezi mevzuat birimi» kurulmasını önermektedir. 1232. maddede çok kapsamlı çalışmalar sıralanmaktadır. Devletin bu tasavvurunun gerçekleşmesinde öncülüğe gerek vardır.

Üretim ve girişim yapanların ve kamu ilgililerinin konuyu değinilen türde ele açakları düşüncesi ile «bu özel girdi»nin ana hatları aşağıda açıklanmaktadır:

2.1 — Aslında bugüne kadar olan durumda düzeltilmesi gereken pek çok problem vardır. Fakat bu prob-

lemlerin çözümü işi çok büyük projedir. Yaklaşık olarak her biri 200 kelimelik ve 20000 sayfalık kanun, tüzük, yönetmelik, kararname ve genelgelerin tümüyle incelenmesi, değerlendirilmesi, ayıklama, düzeltme, tümlenme önerilerinin yapılması söz konusudur. Konu bu çapı ile ele alındığında hukuk, iktisat, sanayi, teknoloji, uygulama, Türk iş hayatı ve toplum yapısı, idarenin yapı ve davranışı konularında yeterli bilgisi olan kişilerden kurulu bir örgüt kurulmalıdır. Bu örgütte tam zamanlı olarak 5 adet üçer kişilik komite, 5 sekreter, 2 destek personelinden oluşan 22-25 kişilik bir kadroya gerek vardır. Bu personelin yaklaşık 5 yıllık emeğine ve büyük oranda uzmanlık katkısına gerek vardır. Bu nedenle mevcut birikimi düzeltmek ayrı bir büyük proje olabilir.

2.2 — Bugünden başlayarak olumsuz gelişmelerden sakınmak, düzeltme, tümlenme olanaklarını elde tutmak için çalışılması ve bugüne kadar oluşan durumun problemlerini çözme işinin ayrıca ele alınması pratik bir yaklaşımdır. Böyle bir yaklaşımın kabulü halinde yapılacak çalışmalar, kadro ve yöntemler ve başlıca işler aşağıda sunulmuştur :

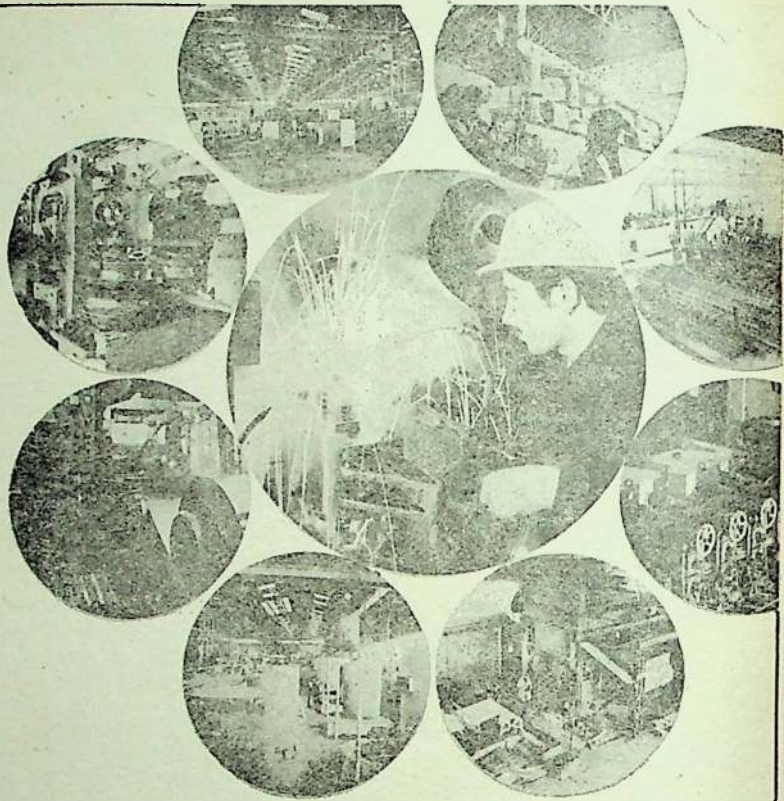
- a) Resmi Gazete sistematik olarak izlenmelidir.
- b) Resmi daireler tarafından yayınlanan dergiler-bültenler izlenmelidir.
- c) Resmi Gazete'de yayınlanan tüm kanun, tüzük, yönetmelik, kararname, sirküler, genelge ve uygulamaya ilişkin ilân ve duyurular ilgili mevzuat ile bağlantılı olarak incelenmelidir.
- d) İncelemede özel uzmanlık isteyen konularda en yetkili kişi veya kurumlarla işin gereğine göre en kısa sürede konular tartışılmalıdır.
- e) Acil durumlarda aynı gün normal olarak her hafta başında KİT Genel Müdürleri ile mesleki teşekküllerin başlıcalarının (örneğin nüfusu 200.000'den çok büyük şehir-

lerdeki meslek odalarının) Genel Sekreterine ikişer kopya rapor ve özetleri sunulmalıdır.

- f) Raporun yapısı şöyle olmalıdır :
 - Haftanın kanun, tüzük, yönetmelik, kararname ve tebliğ açısından özet durumu.
 - Önem derecelerine göre değişme ve yenilikler.
 - Değişme ve yeniliklerin uygulamada muhtemel veya açık amaçları.
 - Amaçların üretim-girişim açısından değerlendirilmesi.
 - Hükümlerin amaçlarla tutarlılığı.
 - İlk öneriler ve özet eylem programı.

2.3 — Değinen çalışmaların sorumluluğunu üstlenecek olan kişiler ile işin hacmine ve özelliğine onlarla proje bazında ya da yarı zamanlı işbirliği yapacaklardır :

- a) Sorumlu kadroyu oluşturan kişiler, kamu idaresinin yapısını, yöntemlerini ve bu kadroda yer alan kimşelerin genel davranış biçimlerini iyi bilen ve onlarla güvenli ilişki kuracak kişisel saygınlığa, bilgiye ve psikolojik niteliklere sahip olmalıdırlar. Kamu İdaresi'nde görev alan kişilerin özel küçük çıkarları kamu yararının kaybedileceği hakkındaki kuşkularını giderecek kişilikte ve bilgisine, iyiniyetine güven duyulacak düzeyde kişiler gereklidir.
- b) Tam zamanlı olarak çalışacak kişilerin aşağıdaki nitelikte ve konularla bağlantılı olarak çalışacak diğer nitelikteki kişilerle desteklenmesi zorunludur. Bu grup kişilerin de finansman açısından sınırlı sayıda olmaları düşünülmelidir. Bu mantıklar ile özellikle Maliye Bakanlığı'nda, DPT'nde, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nda çalışması olup da iş hayatını tanımak olanağını bulmuş kişilerden yararlanılması uygun olacaktır. Ancak bu kişilerin gerekli diğer uzmanlarla desteklenmesi unutulmamalıdır.

Endüstrimizin Temelinde Borusan

Borusan ürünleriyle, endüstrimizde üretimin temelidir. İleri teknolojilerle, ürünlerini sürekli geliştiren Borusan, su ve gaz boruları-atçak basınç kazan boruları-senayi boruları-soğuk çekme borular-paslanmaz çelik borular elektrik boruları-kare ve dik-dörtgen borular-yapı profilleri-kapı kasası açık profiller-soğuk çekme bant-ambalaj çemberi-düz ve oluklu galvanizli saç-metal kaplı bant (nikel, piring, çinko, bakır) nikel kaplı perde rayı ve saç işleyen makinalar

gibi üretim olanakları sunarak temel endüstrilerimizi de geliştirir.

Borusan, ürünleriyle endüstrimizde üretim temelidir.

BORUSAN

gelişen... geliştiren

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

Ekonomik Manzara

ÜLKEMİZİN ekonomik manzarası, geçirdiğimiz dönem içinde oldukça ilginç bir gelişme göstermiştir. Fiyatların devlet eliyle artışına paralel olarak, tüketiciye intikal eden nihai satış fiyatları da çok yükselmiş ve üreticilerin üretim güçleri, talepteki yavaşlama yüzünden oldukça sıkıntıya girmiştir. Bir taraftan nakit sıkıntısının yarattığı likidite sorunu, diğer taraftan da talepteki yavaşlama, emtia hareketlerini olumsuz yönde etkilemiş durumdadır.

İhracatımızda olumlu bir gelişme olmamış, buna karşılık döviz ihtiyacı, gerek artan petrol fiyatları ve gerekse yükselen nakit ihtiyaçları nedeniyle, mali durumu sıkıntıda olan kuruluşları zor duruma düşürmüştür.

Sanayi üretiminin yavaşlaması yanında işçi sendikalarının ücret artışı talepleri devam etmektedir. Haziran ayında iş uyuşmazlıklarının yol açtığı grevlerin, gittikçe artan bir şekilde hükümetçe ertelendiği görülmektedir.

1980 Haziran ayının önemli ekonomik olayları, kur ayarlaması, bazı tekell maddelerine yapılan önemli zamlar, bankaların faiz hadlerinin serbest bırakılması gibi kararlarla ilginç bir görünüm kazanmıştır. Son yılların hızlı enflasyon hareketlerine ve dolayısıyla gittikçe artan spekülative faaliyetlere karşı alınmış olan hükümet tedbirleri, Türkiye ekonomisini çoktan beri alışılmamış bir döneme getirmektedir. İç pazarın eski cazibesi yerine dış pazarlara dönmenin önem ve zorunluluğunu gören ticari ve sınai kuruluşların, öncelikle İran'a ve diğer ülkelere ihracat yapabilmek için gayretlerini artırdığını görmekteyiz. İhracat konusunda hemen hiç tecrübesi olmayan orta ve küçük cesameti işletmelerin de bu durumda özellikle teşviki, hatta rehberlik yolu ile dış pazarlara yönetilmesi önemli bir kamusal sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Aşağıda, 1980 Haziran ayında ortaya çıkan çeşitli ekonomik olaylar hakkında kısa açıklamalar yer almaktadır.

Yeni Kur Ayarlaması ve Yeni Zamlar

Geçirdiğimiz ayın önemli olaylarının başında hiç şüphesiz yeni kur ayarlaması ile akaryakıt ve tekell maddelerine yapılan büyük zamlar gelmektedir.

Çapraz kur ayarlaması ile ortalama % 5.8 oranında bir devalüasyon yapılmış ve bu husustaki karar 9 Haziran 1980 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Döviz alış fiyatı üzerinden yapılan kur değişiklikleri aşağıda Türk Lirası karşılıklarıyla gösterilmektedir:

	18.4.1980	9.6.1980
ABD Doları	73.70	78.00
Avustralya Doları	79.64	89.63
Kanada Doları	61.87	67.56
Suudi Arabistan Riyali	21.97	23.44
Kuveyt Dinarı	264.96	291.03
İsveç Kronu	16.67	18.69
Norveç Kronu	14.38	16.02
Sterlin	159.91	181.94
Alman Markı	38.80	43.97
İsviçre Frangı	44.60	47.44
Hollanda Florini	35.51	40.04
Avusturya Şilini	5.40	6.18
Belçika Frangı	2.41	2.75
Fransız Frangı	16.78	18.90
100 İtalyan Lireti	8.36	9.35

Petrol üreten ülkelerin petrol fiyatlarını artırmaları ve Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında değer kaybetmesinin sonucu olarak, akaryakıt fiyatları da önemli derecede artırılmıştır. 13.6.1980 tarihinden itibaren yapılan zamlarla akaryakıt fiyatlarının aldığı son durum (İstanbul'da TL. olarak perakende satış fiyatları) şöyledir:

	Eski Fiyat	Yeni Fiyat
Benzin (normal) litre	38.00	42.30
Benzin (süper) »	42.00	47.20
Gazyağı (litre)	22.70	25.20
Motorin »	22.70	25.20
Fuel oil »	14.50	18.00
Tüp gaz (2 kg.)	45.00	60.00
Tüp gaz (12 kg.)	285.00	330.00 - 335.00

Tekel maddelerinden sigara ve içkilere yapılan zamlar da % 40 ile % 35 arasındadır. Sigara ve içkilerin eski ve yeni fiyatları (TL. olarak) şöyledir:

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız

asrılık tasarruf bankası

EMNİYET
SANDIĞI

İÇKİLER

	Cl.	28 Ocak	Yeni
Altınbaş	35	180	240
Altınbaş	70	350	450
Kulüp	35	170	210
Kulüp	70	320	400
Yeni Rakı	35	150	185
Yeni Rakı	70	280	350
Binboğa	35	170	210
Binboğa	70	320	400
Votka	35	150	185
Votka	70	280	350
Tekel Bira	30	11	15
Tekel Bira	35	12.5	17.5
Tekel Bira	50	15	20
Buzbağ Şarabı	70	70	98
Hoşbağ Şarabı	70	80	112

SİGARALAR

	28 Ocak	Yeni
Samsun (uzun)	27.5	37.5
Samsun (kısa)	25	35
Bariş (uzun)	27.5	37.5
Kıbrıs (uzun)	27.5	37.5
Maltepe (uzun)	27.5	37.5
Maltepe (kısa)	25	35
Meclis (uzun)	27.5	37.5
Meclis (kısa)	25	35
Hisar (kısa)	25	35
Yenice	10	12.5
Bahar	10	12.5
Gelincik	10	12.5
Bafra	10	12.5
Birinci	5	7.5
İkinci	3	4

Faiz Oranları Serbest Bırakıldı

4 Haziran 1980 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan bir Bakanlar Kurulu Kararı'na göre, bankaların açacakları kredilere uygulanacak faiz hadlerinin, vade-lerine göre serbestçe saptanması karara bağlanmıştır.

1 Temmuz 1980 gününden itibaren yürürlüğe giren bu karara göre; «vade-lerine göre serbestçe saptanacak kredi faiz oranları, banka ile borçlanan ara-sında serbestçe belirlenecek, azami faiz hadlerindeki değişiklikler, bu karara göre yeni yapılan kredi anlaşmalarına 6 aydan önce uygulanamayacaktır.»

Bakanlar Kurulu Kararı, vadeli mevduatın faiz oranlarının da serbest olarak tespitine imkân vermekte, ancak vadesiz mevduat için olan faiz oranının % 5'ten fazla olmayacağını belirtmektedir. Kararnamenin diğer bir hükmü de, banka-ların 6 ay ile 2 yıla kadar vadeli, hâmiline yazılı mevduat sertifikası çıkarabile-cekleri ile ilgilidir.

Bakanlar Kurulu'nun bu kararı ile, bir taraftan bankaların mevduat portföy-lerinin büyümesi amaçlanmakta, diğer taraftan da mevduat sahiplerinin enfla-yon hızı dolayısıyla bankalara para yatırmaktan kaçınmaları önlemek istenmek-tedir. Buna karşılık, bankalardan kredi alanların ödeyecekleri yüksek faiz oran-ları dolayısıyla bu farkın fiyatlara yansması da kaçınılmaz olacaktır. Tasarruf sahiplerinin tahvil piyasasına yönelen tasarruflarının bankalara kayması kar-şısında, tahvil faiz oranlarının da yükseltilmesi herhalde zorunlu olacaktır.

Bankaların yeni faiz oranları hakkında ortaklaşa bir karar alma çalışması yapmakta oldukları bilinmekte ve alınacak kararlar ilgi ile beklenmektedir. Alınan son bilgilere göre, bankaların yöneticileri arasında yapılan toplantıda, faiz oranlarının aşağıdaki gibi olması üzerinde görüş birliğine varılmıştır:

Mevduat Vadesi	Faiz Oranı (%)
6 aydan 1 yıla kadar	15
1 yıldan 2 » »	33
2 » 3 » »	34
3 » 4 » »	35
4 » fazla	36

Yukarıdaki oranlara Türkiye'deki bütün bankaların uyup uymayacaklarını zaman gösterecektir.

Yabancı Sermayenin Yatırım Alanları Tespit Edildi

30 Mayıs 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir Bakanlar Kurulu Kararı'na göre, Yabancı Sermaye Dairesi'nce verilecek yabancı sermaye iştirak müsaadelerinde şu hususlar uygulamaya konmuştur :

- a) Yabancı sermaye iştirak nispeti % 10'dan az, % 49'dan çok olamaz.
- b) Yabancı sermayenin iştiraki bahis konusu olan yatırımların toplam sabit yatırım tutarı en çok 50 milyon dolar olacaktır.
- c) Yabancı sermayenin iştirak edebileceği yatırım sahaları Bakanlar Kurulu Kararı'nda açıklanarak sınırlanmıştır.

İhracatı Teşvik Kararına Ek Karar Yayınlandı

İhracatımızın geliştirilmesi amacıyla çıkarılmış bulunan çeşitli kanun ve mevzuatı değiştiren, bunlara açıklık getiren bir Bakanlar Kurulu Kararı 30 Mayıs 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Bu kararda belgesiz ihracat, serbest döviz ve bu karar kapsamına giren (yani ihracata ait muameleler ile kredi ve kredi teşviklerinden yararlanacak) mallar veya mal grupları açıklanmaktadır. Kararda ayrıca, müracaat şekli, kredi miktarı, kredi şartları, teminat gibi uygulama esasları da verilmektedir.

Garantisiz Ticari Borçların Tasfiyesi Kararı

Garantisiz ticari borçların tasfiyesi ile ilgili kararnamenin 25 Haziran 1980 gününe kadar olan süresinin ertelendiği bilinmektedir. Bu erteleme ile kararnamede bazı önemli değişikliklerin yapılması beklenmekteydi. 30 Mayıs 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile yeniden yayınlanan Garantisiz Ticari Borçların Tasfiyesi Kararı eski karara faiz, süreler ve döviz kuru bakımından bir yenilik getirmiş bulunmaktadır. Döviz kurları için 25 Ocak 1980 günü Merkez Bankası'nca yayınlanmış bulunan çapraz kurlar esas alınmıştır.

Bu gruba giren borçların tasfiyesi yine iki şekilde olmaktadır : Türk Lirası ile ödeme veya dövizle ödeme. TL. ile ödeme şeklini seçen alacaklılar, alacaklarını, turistik seyahatlerinin TL. masraflarını karşılamak, 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çerçevesinde her nevi turistik veya ticaret merkezleri kurulması ile ilgili yatırımlara tahsis etmek veya aynı kanuna göre kurulmuş veya kurulacak firmalardaki yabancı ortakların payına iştirak etmek, yurt dışında Türk bandıralı gemilerle veya Türkiye'de oturan firmalara ait kara taşıt araçları ile yapılacak taşımalarda navlun bedellerini ödemek, Türkiye'deki gemi tezgâhlarında ihracat için inşa edilecek gemilerin lüzumlu saç ve makinesinin finansmanını karşılamak ve Türkiye'ye ithalât yapmış ithalâtçı firmaya kredi açmak suretiyle kullanabilirler.

Döviz ile ödeme isteyenlerin ödemeleri, 30 Ağustos 1980 tarihinden itibaren 54'üncü ayın sonunda başlayacak ve 120 ayda tasfiye edilecektir. Dilimler 96'ncı ayın sonuna kadar alacağın % 7,5'ünü ondan sonraki aylar % 10'unu kapsayacak şekilde ayarlanmıştır.

25 Ocak 1980 tarihli kur üzerinden yapılacak ödemeler, A.B.D. Doları, Alman Markı, İngiliz Sterlini, Fransız Fransı veya İsviçre Fransı olarak karşılanır.

Türk Lirası ile olan ödeme taleplerinde 10.000 dolara kadar alacaklar bir defada, bu meblâğın üzerindeki ise ikişer aylık 12 eşit taksitte Merkez Bankası'nda açılacak bir hesaba yatırılır. Bu hesap, aracı bankalar nezdinde açılacak vadesiz bir mevduat hesabında toplanabilir.

Grantisiz Ticari Borçların Tasfiyesi ile İlgili Alacakların Tasfiyesi Kararnesi'ne ait esasların uygulanması hakkında 8 Haziran 1980 tarihli Resmi Gazete'de Maliye Bakanlığı'nın bir Tebliği yayınlanmıştır. Bu tebliğde müracaat şekli hakkında açıklamalar yer almaktadır. Ancak, Maliye Bakanlığı'nın tebliğinde T. C. Merkez Bankası'na müracaat tarihi 30 Temmuz 1980 günü olarak gösterilmektedir.

IMF Türkiye'ye 1,650 Milyar Dolar Kredi Vermeyi Onayladı

Milletlerarası Para Fon'unun ülkemize vermesi öngörülen Türkiye ekonomisinin düzeltilmesi ile ilgili 1,650 milyar dolarlık ve 3 yıllık kredinin IMF tarafından onaylandığı anlaşılmaktadır. Bu kredinin ülkemizin içinde bulunduğu döviz darboğazını bir miktar rahatlatacağı bir gerçektir. Ancak, devamlılık arzeden döviz ihtiyaçlarının, döviz girdilerinin muntazaman artmasıyla karşılanabileceği daima göz önünde tutulmalıdır.

Milletlerarası Anlaşmalar

28 Mayıs 1980 tarihli Resmi Gazete'de Polonya ile Türkiye arasında 1982 yılı sonuna kadar geçerli, uzun dönemli bir ticaret anlaşması yürürlüğe girmiştir. Karşılıklı 100'er milyon dolar tutarında ticari emtia mübadelesini öngören bu anlaşma ile Polonya ülkemize çeşitli sanayi mamulleri ihraç edecek; buna karşılık Türkiye tarım ürünleri, çeşitli mineraller ve bazı tüketim malı mahiyetinde mamuller satın alacaktır. Ödemelerin mevcut ticaret anlaşması hükümleri ile ülkeler arasında yapılacak Banker Anlaşması veya karşılıklı düzenlemeler içerisinde gerçekleştirilmesi kabul edilmiştir.

Milletlerarası Karayolu ile Taşıma Anlaşmaları

Geçtiğimiz dönem içinde İran ve Çekoslovakya ile iki karayolu taşıma anlaşması yapılmıştır. 7 Haziran 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Türkiye ile İran arasındaki anlaşma, taşımacılıkla ilgili tanımları vermekte, bu tanımlara göre, hangi tür taşımacılığın ücrete tabi olacağını açıklamaktadır. Yolcu, eşya ve transit taşımacılığı ile ilgili hükümleri ihtiva eden bu anlaşmanın, İran ile olan ticaretimize yeni imkânlar getirmesi beklenmektedir.

Prag'da 19-25 Mayıs 1980 günlerinde yapılan toplantılar sonucu Çekoslovakya ile yapılan karayolu taşımacılığı anlaşması, her iki ülke arasındaki taşımacılığın geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu anlaşmaya göre, iki ülke arasındaki taşımalarda ücret alınmaması ve taşıma kotalarının mümkün olduğu kadar geniş tutulması kabul edilmiştir. Ayrıca kota üstü taşımalarda her TIR kamyonu için olan 400 dolarlık ödemenin 100 dolara indirilmesi tespit edilmiştir. Çekoslovakya ile olan bu anlaşmanın yetkili mercilerden geçmesinden sonra yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

◆ Başarılı olabilmek için günün üç ya da dört saatini idareci olmaya, diğer saatlerini düşünmeye ayırmalıdır.

Felix Frankfurter

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM · İSKELE · KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.66 2215 Tlx.22 639 Pima-TR

Yönetim Sorunları

ŞABAN
CAVUŞOĞLU

Söyleşi

BESİM
BAYKAL

BAYKAL — Başında bulunduğunuz ÇBS ve İSO hakkında bilgi verir misiniz?

Şaban Çavuşoğlu 1926 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden 1949 da mezun olmuştur. 1954'de faaliyete geçen ÇBS Holding A.Ş.'nin kurucu ortaklarından ve Yönetim Kurulu Başkan Vekilidir. Holdinge bağlı yan kuruluşların Yönetim Kurullarında da Murahhas ve kurucu üyedir. Türkiye Boya-Vernik ve Matbaa Mürekkebi Sanayicileri Derneği Genel Başkanıdır. İstanbul Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanıdır. Fransızca bilmektedir. Evlidir ve 4 çocuk babasıdır.

CAVUŞOĞLU — ÇBS Holding A.Ş. 1950 yılında bir aile kolektif şirketi olarak inşaat boyaları üretimi ile işe başlamıştır. Küçük bir imalathane yapısı ile faaliyete geçildiğinde, şirketin belirli ve kısıtlı bir üretim programı vardı. 1954'de Alibeyköy'de ilk önemli tesisler kurulmuştur. Dünyaca ünlü ICI (Imperial Chemicals) adlı İngiliz firması ile yakın bir işbirliğine girilmiş, teknoloji ve «Know How» alış-verişi ile kurulan modern tesislerde; sanayi boyaları, deniz boyaları, otomobil boyaları ve yan malzemeleri üretimine geçilmiştir. Yine bu tarihlerde Avusturya'nın Vianova Kuntz Harz A.G. firması ile yapılan teknoloji ve «Know How» anlaşması sonucu; alkyd resinler, estergum resinler, E/F resinler ve polister türleri üretilmeye başlanmıştır. Böylece ham madde üretimine dönük yapı sağlanmıştır. Daha sonra Hostmann-Steinberk adlı Alman firmasının lisansı ile her tür baskı ve matbaa mürekkebi üretimi gerçekleştirilmiştir. Entegre bir kuruluş halinde çalışan fabrikalarımızda toplam üretim yılda 14-15 bin ton civarında olup, Türkiye ihtiyacının % 20-22'si karşılanmaktadır.

Holding yapısında ithalat, ihracat, pazarlama, dağıtım ve üretim ile uğraşan 5 şirket vardır. Holding ayrıca Nasaş A.Ş., Anadolu Cam Sanayi A.Ş. ve Toplu Konut A.Ş.'nin

kurucu ortaklarından. ÇBS Holding A.Ş. 1979 yılında temellerini attığı Çayırova tesislerinde, yeni ham maddeler üretecek fabrikasını yakında faaliyete geçirme çalışmaları içinde. Bu tesislerin bir bölümünde üretilen boyalar ile ihracata başlamak hazırlığındadır.

İşimden galiba fazlaca bahsettim. Biraz da İstanbul Sanayi Odası (İSO) hakkında bilgi vereyim. İSO 6500 sanayici üyesi ile Türkiye'nin en büyük Sanayi Odası'dır. Üye sayısının büyüklüğü yanında faaliyeti ve araştırmaları ile de bu gücünü korumaktadır. Türkiye sanayinin % 45'i İSO'dan hizmet almaktadır. İSO Yönetim Kurulu ülke içi ve ülke dışı yoğun faaliyet halindedir. Ayrıca ülkemizin ekonomik sorunları ile çok yakından ilgilenmektedir ve devamlı öneri raporlarını hükümetlere sunmayı görev bilmektedir. 6500'e yakın üyesi 40 grup oluşturmaktadır. 80 kişilik Oda Meclisi her yıl Yönetim Kurulu'nu seçer. Yönetim Kurulu 11 üyeden müteşekkildir. 1 Başkan ve 2 Başkan Vekili'ni Yönetim Kurulu kendi içinden seçer.

BAYKAL — Türk iş hayatının temel darboğazları sizin görüşünüze göre nelerdir? Bunlar arasından hangilerine öncelik vermek ve çözümlenmek üzere derhal ele almak gerekir?

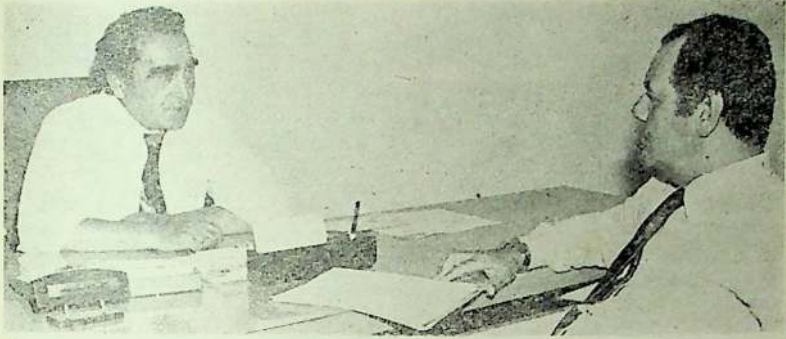
ÇAVUŞOĞLU — Bu konu çok tartışıldı, çok şeyler söylendi Sayın Baykal. Tekrar etmek gerekirse, 25 Ocak 1980 ekonomik istikrar kararlarından söz etmek daha uygun olur. Zira bu kararlar bilinen darboğazları açmak için alınmıştır. Döviz fonu oluşturmak, dış borçları bir süre daha ertelemek, Türk parasına gerçek değerini sağlayıcı operasyonlara girişmek, iç tüketim parabolünü kırıp üretim fazlasının ihracata yönelmesini sağlamak, ihracatı geliştirmek için gerekli teşvik tedbirlerini almak, bütün bunlara bağlı olarak faiz hadlerini düzenlemek, para talebini ve kredileri

daha verimli sahalara yönlendirerek o sahaları teşvik etmek, ihracat alanında ve gerice yörelerde yatırımlar yapmak gibi... İşte bütün bu darboğazlar için alınmış olan ciddi tedbirleri benimsemek, daha doğrusu bunların ekonomiye getirdiği alışılmamış zor şartlara uyum göstermek lazımdır.

Ancak, halen iki konu tedbirler paketinin tamamlayıcı unsuru olarak karar ve çözüm beklemektedir. Biri, vergi düzenlemesine ait tasarının (eksikliklerinin tamamlanması kaydı ile) yasalaşması; diğeri, sosyal barışın sağlanması ve bunun için de işçi-işveren ilişkilerinin ülke ekonomisini ve müesseseleri yaralayan hasta yönlerinin tedavisidir.

BAYKAL — Ülkemizin bugün içinde bulunduğu koşullar ÇBS'nin faaliyetlerini ne yönden ve ne derece etkilemektedir?

ÇAVUŞOĞLU — Bu sorunuza, izin verirseniz, ÇBS adına değil, sanayi kolum adına cevap vermek isterim. Türkiye'de irili ufaklı yüzü aşkın boya veya yardımcı maddeleri üreten kuruluşlar vardır. ÇBS gibi entegre kuruluşların sayısı 6-7'yi geçmez. Geri kalanlar genellikle inşaat boyaalarının belirli bir türünü üretirler. İşte bu kesim, entegre kuruluşlara nazarın daha ağır bir ekonomik kriz içindedir. Gerçekte entegre kuruluşlarda da ekonomik ve finansal zorluklar başlamıştır; ben derece farkını belirtmek istedim. Alınan son ekonomik önlemlerin bir hedefi, tüketim parabolünü kırmaktı demiştim. Para ve kredi politikası ile bu sağlanmıştır. Ancak, inşaat maliyetlerinin beklenenden üstüne noktalanması, inşaat sektörüne kredi kullanılmaması, devletin inşaat faaliyetlerini güçlendirmemesi ve hatta çoğunu durdurması; pilyasamıza ciddi bir işsizliğin kaymasına neden olmuştur. Eylül 1980'de bu durğunluğun büyük ölçüde kaybolacağını beklemekteyim.

SÖYLEŞİ: Fotoğrafta Şaban Çavuşoğlu (solda), Besim Baykal ile görüşürken görülüyor.

BAYKAL — Bu sorunların çözümlenmesinde, sizin görüşünüze göre iş adamlarına ve tepe yöneticilerine düşen görevler nelerdir?

CAVUŞOĞLU — Geçmişte işlenen günah ve sevapları bir yana koyup, ülkemizin geleceğine bakmalıyız. Ülkemizin ekonomik açıdan güçlenmesinde, darboğazları aşmasında; elbetteki iş adamlarına ve özellikle tepe yöneticilerine ciddi görevler düşmektedir. Artık her şeyden önce; «Benim için, firmam için.» felsefesinden kurtulup, «Ülkem için.» diyebilmemiz lazımdır. Aile yapımızdan, aile yaşantımızdan tutunuz da, iş verimliliğimizin değerlendirilmesinde, vergi ödeme heyecanımızda hep «Ülkem için ne yapıyorum?» sorusunun cevabı aranmalıdır. Bence önde gelen davranışımız bu olmalıdır. Bunun içinde her şey vardır.

BAYKAL — İşçi-işveren arasındaki gerilimin size göre gerçek nedeni nedir? İşçilerle olumlu bir diyalog kurabilmek için özel sektör temsilcilerinin yapmaları gereken şeyler nelerdir?

CAVUŞOĞLU — Üzülerek ifade etmek isterim ki; işçi-işveren ilişkilerinin bugünkü halli ne işçi, ne işveren, ne de ülke için hayırlıdır. Bilâkis zarar getirmektedir. Bu olumsuz

gelişmenin kökü 1963 yıllarına uzamaktadır. O yıllarda çıkarılan ve sendika kurma haklarını getiren yasalarla hiç bir ülkede eşine rastlanmayan çarpık bir model geliştirilmiş, ekilen zararlı tohumlar zamanla vahşi ağaçlar haline gelmiştir. Şimdi suçlu aramak bize kâr getirmez. Hep beraber bu vahşi ağacı budayıp, çağdaş Batı ülkeleri modellerini aşılacak lâzımdır. Ülkemiz, çok konularda reform beklemektedir. Sendikal konudaki reform; ülke ekonomisi, işçi-işveren barışı, iş verimliliği ve dolayısı ile ücret verimliliği yönünden kaçınılmazdır. Detaya girmek istemiyorum, bu bakımdan işin özünü izaha çalıştım.

İşçilerle olumlu bir diyalog için özel sektör temsilcilerine düşen görevler, önemli bir şekilde yapılmaktadır. Ancak kâfi gelmemektedir. Artık konu tek yönlü ve kopuk çalışmalarla tamir olmaktan uzaktır. Hükümet edenler, işçi konfederasyonları temsilcileri, işveren konfederasyonu temsilcileri bir masaya otursa dahi; gerekli yasal düzeltmeler yapılmadıkça çareler zayıf kalacaktır.

BAYKAL — İşyerlerinde arzulan üretim ve başarının sağlanabilmesi, amaçların gerçekleştirilebilmesi, ancak vasıflı elemanların varlığı ile mümkün olabilir. Hal böyle iken

gerekli niteliklere sahip yöneticilerin bulunabilmesinde güçlük çekildiğinden söz edilmekte ve bu durumun işyerleri için önemli bir sorun teşkil ettiği söylenmektedir. Bu soruna neden olarak aranan vasıflarla donanmış yöneticilere duyulan gereksinme ile bu tür yöneticilerin yetişme temposunun birbirine paralel olarak gelişmediği ileri sürülmektedir. Yani, işyerlerinin gelişmesindeki hız, bunun doğurduğu karmaşık sorunlar, bu meydana vukua gelen büyük çaptaki teknolojik ve sosyal gelişmeler, bu tür bir dengenin oluşmasını güçleştirmektedir. Diğer taraftan da gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı rekabet koşulları her gün biraz daha artmakta ve vasıflı yöneticilere duyulan ihtiyaç kendini daha kuvvetli bir biçimde hissettirmektedir. Bu durum tepe yöneticilerini düşündürmekte midir? Onlara ne gibi görevler yüklenmektedir?

ÇAVUŞOĞLU — Sayın Baykal, çok önemli bir konuya değindiniz. Ülkemizde sanayileşme 1954-55 yıllarında başlamıştır. Ancak; yabancı teknoloji ithali, lisans ve «Know How» ile çalışmalar, sanayi kuruluşlarının kapasitelerinin büyümesi, çeşitlenmesi; son 10-15 yıl içinde başlamıştır denebilir. Bu gelişme, sizin de işaret ettiğiniz gibi, yönetimde ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar ülke çapında organize olmuş ve gelişmiş illerde kurulu sanayide görüldüğü gibi, gerice yörelerde faaliyette bulunan işyerlerinde de vardır. Birçok sanayi kuruluşu yönetimde başarılı olamadığı için çalışmamakta, ya da gereği gibi randıman verememektedir.

Ülkemizde, bir zamanlar sizin de yönettiğiniz, birçok kuruluşlar, bu soruna bir çözüm aramak için «Yönetici Yetiştirme Kursları», «Seminerler» düzenleyen kuruluşlar oluşmuştur. Yani, hastalık zamanında görülmüş ve çareleri aranmıştır. Ancak,

çare yeterli olamamıştır. Bu tip kuruluşların paralelinde işyerlerinde ve iş üzerinde aralıklı fakat devamlı eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Motivasyon dediğimiz şeye ihtiyaç vardır.

Diğer yandan, dış ülkelerde ve bu arada Amerika'da yöneticilik tahsili görmüş, hatta yöneticilikte bulunmuş birçok değerli gençlerimiz ülke şartlarına intibakta güçlük çekmektedirler. Burada, ülkemiz sathına yayılan

ve hükümet politikaları ile de yayılmak istenen sanayide, yöneticiyi zorlayan sosyal şartları dikkate almak gerekir. Türk iş adamında aşırı bir sermaye birikiminin henüz oluşmamış olması, yönetici yetiştirmede, sosyal şartları gereği gibi lehe çevirecek yatırımlara girişme güçlüğünü getirmektedir.

Netice olarak diyebiliriz ki; bu konu hakkında fazla da karamsarlığa gerek yoktur. Bugün dünden daha iyidir ve yarın daha iyi olacaktır. Sanayicilerimiz bu eksikliği bilmektedirler. Gereği, çok süratli ve kapsamlı olmasa bile yapılmaya başlanmıştır. En önemli bir unsur olan işçi-yönetici ilişkileri olumlu bir gelişme içindedir.

BAYKAL — Teşekkür ederim.

"Kuruluslara güc, tasarruflara güven."

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ **mentas** VERİR.

Kapıdan başlar Mentaş'ın eksiksiz hizmeti.
Güleriyle, içtenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayıçlerini izler,
Mentaş'la fikir alışverişi yaparsınız.

Dilerseniz hiç bekletmeden sorunlarınıza eğilir Mentaş

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir. Öneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar
Ülkemizin en güçlü holdinglerinin güvencesini taşır
Ve Mentaş eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinin taşıdığı güvenceyi pekiştiren
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUŞ TEMSİLCİSİ İSENİZ

ihraç edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAS'TAN...
MENTAS YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentas

menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul

Tel: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38

44 30 45 Teleks: 23 196 lame TR

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

GEÇTİĞİMİZ ay içerisinde genellikle pay senedi fiyatları geçen aydaki fiyat düzeylerini muhafaza etmişlerdir. Nitekim 39 pay senedinin fiyatı değişmemiştir. Buna karşılık iki pay senedinin fiyatı düşme göstermiştir: Gübre Fabrikaları pay senetleri 250 TL. ve İzocam pay senetleri de 500 TL. düşüş göstermişlerdir. Fiyat artışı gösteren pay senetleri ise 50 TL. ile Lassa, 100 TL. ile Kordsa, 200 TL. ile Şişe Cam ve 250 TL. ile Kav'a aittir.

Bu gelişmelerin sonucunda pazar indeksimiz 101.90 düzeyine yükselmiştir. Geçen aya oranla bu artış sadece % 0.27'dir.

İşletmelerin karşı karşıya buldukları büyük nakit sıkıntısını borç kaynaklarından giderme amacında olmaları, sermaye pazarında büyük ölçüde tahvil arzına yol açmıştır. Nitekim son üç ayda yapılan tahvil ihraçları şöyledir:

Nisan	1.128.000.000.— TL.
Mayıs	3.326.000.000.— TL.
Haziran	2.216.500.000.— TL.

Haziran ayı içerisinde 24 firma tahvil ihracında bulunmuştur. 1980 yılının ilk 6 ayında toplam 8.3 milyar TL.'lik özel sektör tahvili ihraç edilmiş olup, bu rakam geçen yılın aynı döneminin rakamı olan 818 milyon TL. ile karşılaştırılırsa, % 1013 bir artışı ifade eder. İşletmelerin karşı karşıya buldukları nakit sıkıntısını tahville karşılama arzusu ve faiz oranlarının serbest bırakılmasından ötürü bu alanda oluşan yüksek getirinin tasarrufçu kişileri cezbetmesi sonucu, tahvil pazarının önümüzdeki aylarda daha da canlanması beklenebilir.

Sermaye Pazarında İzlenen Çarpıklık ve Faiz Oranı Serbestisi

Bugün Türkiye'de kişisel ve kurumsal tasarrufları kendilerine çekebilmek için devlet ve özel sektör rekabet halindedir. Fakat bu rekabet, tam rekabet koşullarından ayrılmakta ve devlet lehine bir üstünlük vermektedir, çünkü rekabetin koşullarını saptayan devlettir. 1979 yılında devlet toplam 35 milyar TL.'lik tahvil çıkarmışken, özel sektörün toplam tahvil ihraçı sadece 4.8 milyar TL.'dir. Vadesi uzun ve getirisi düşük olan devlet tahvilleri için bu denli tasarrufun sermaye pazarından çekiliyor olması, sermaye pazarının cılızlığının ve finansal araçların faaliyetlerinde kendini gösteren diğer etkinsizliklerin belli başlı nedenlerindedir. Örneğin, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun fonlarının düşük getiri ile işletiliyor olması, kurumun gelişmesini olumsuz etkilemiştir.

Diğer önemli bir çarpıklık ise, sermaye pazarının gelişebilmesi için ön koşul olan ekonomik istikrarın ülkemizde bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim bugün % 80'i aşan bir enflasyon hızında, kişilerin tasarruflarını efektif

reel brüt getirisi «— % 16.28» olan özel tahvillere veya «— % 50.83» olan pay senetlerine yatırımları rasyonel değildir. Kişiler genellikle parasal yanılığın içinde bulunmakta ve dolayısıyla sadece yüksek nominal getiri vadelerine kanarak reel durumlarını dikkate almamaktadırlar. Menkul değer analizi kuramının öngördüğü rasyonel tipteki tasarruflu kişiler ise, bu para yanılığına kapılmayarak tasarruflarını enflasyonun değer yitirici etkisinden koruyabilmek için altın veya stabil döviz türlerine (Alman Markı, İsviçre Frangı) yatırım yapmaktadırlar.

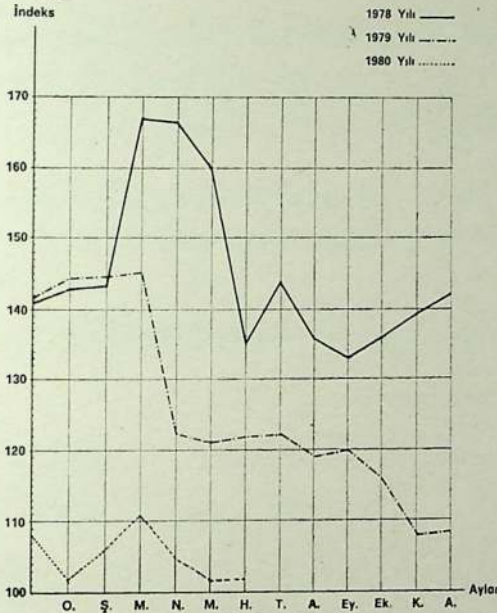
Kira getiren veya getirmeyen taşınmazların enflasyon nedeniyle fiyatlarının büyük ölçüde artmış olması, normal kişisel tasarruflarla bunların alınmasını engellemektedir. Zaten alınsa dahi bunlardan elde edilen gelirler, gelir vergisi ile emlak değer artış vergisi dikkate alınacak olursa, ya çok az reel getiriler veya negatiflerde seyreden getiriler arz etmektedir. Bu nedenle ülkemizde özellikle son yıllarda kişisel tasarruflar büyük çapta altın (örneğin 1979 yılında 91.5 ton altın işlenmiştir) ve döviz yatırımına kanalize olmuştur. Altın ve döviz yatırımları gerek kişiler ve gerekse ekonomi açısından ölü servet kalemleridir, finansal transformasyona konu olmadıkları gibi ekonomik gelişmeye bir katkıda bulunmazlar.

Enflasyonun ortaya çıkardığı ve cari sermaye pazarının da yetersizliği nedeniyle şiddetlenen bir çarpıklık da tasarruflardaki azalmadır. Kişiler parasal yanılığının farkına vardıklarında, tasarruf yapmanın bir işe yaramayacağı sonucuna varmakta ve tüketime yönelmektedirler. Gelecekte bulunmayacak veya fiyatları artacağı muhakkak olan mallara harcama eğilimi artmaktadır. Sermaye pazarının esnek bir yapıda bulunmaması ve kişileri tatmin edebilecek farklı yatırım alternatiflerini arz edemiyor olması, tasarruflu birimlerin bu şekilde tasarruf ve yatırım eğilimini azaltmada önemli rol oynamaktadır. Halbuki, örneğin bir endeksli tahvil veya faiz oranı enflasyona göre ayarlanabilen bir tahvil olanlığının sunulması, hem kişisel tasarrufların çıkarlarını koruyarak onların tasarruflardan kaçınmalarını önleyecek ve hem de mevcut tasarrufların spekülasyon amaçlı yatırımlardan cayarak sermaye pazarı mekanizmasına dönmeye yol açacaktır.

Bugüne kadar Türkiye'de faiz politikası devlet tarafından ve onun kararlarıyla belirlenmekte idi. Bu faiz sistemi, bankaların ve diğer finansal aracı kurumların tasarrufları mobilize etme ve ekonominin gereklerine uygun bir finansman sağlama yönünden etkinliğini azaltmaktadır.

Sermaye pazarındaki fonların fiyatı faiz oranıdır ve faiz oranı borçlanma ve borç vermede kullanılacak fonların arz ve talebini dengeye getirecek fiyatıdır. Böylece, para kullanımının fiyatı olan faizin serbest bırakılmasıyla ortaya çıkacak fonları temin hususundaki rekabet, sermaye pazarındaki verimsiz işletmeleri tasfiye edecek veya bunları rasyonel çalışmaya zorlayacaktır. Ekonomik faizin serbest olmaması, yüksek enflasyon dönemlerinde tasarruf sahiplerinin fonlarını bankada mevduat olarak tuttukları veya sermaye pazarında sabit faizli menkul değer yatırımları yaptıklarında bu işlemlerinden ötürü cezalandırılıyor olmaları sonucunu doğurmaktadır. Çünkü tasarruflarından sağlayabildikleri getiri enflasyon oranından çok daha düşüktür. Örneğin, bugün bazı bankaların veya sigortaların ilânlar vererek belli bir anaparayı belli düşük bir faiz oranından işleterek 25-30 yıl sonra kişiyi milyoner yapacakları vaadi, biraz hesap bilen kişiler için komediden ileri gitmez. Bunların sonucunda kişisel yatırımcılar tasarruflarından reel getiriler sağlayabilmek için «serbest pazarlara» yönelirler. Dolayısıyla ülkedeki bankacılığın önemi azalır, ekonomide spekülasyon faaliyetleri destekleyen bir «serbest pazar» oluşur.

Faiz oranlarının serbest bırakılması, bugüne kadar düşük faiz getirisi mekanizması ile istismar edilmiş tasarrufçu kişi ve finansal araçların yatırımlarından normal kârlılıklar elde etmelerine yol açacaktır. Dolayısıyla böylece ülkede tasarruf eğiliminin de artması söz konusu olabilecektir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafliği

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	

Şirh No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (000) TL.	Özsermaye Sermaye (000) TL.	Tekrarın Yılı İleri (000) TL.				Daha İleri Kar Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL.)			
				1977	1978	1979	1977	1978	1979	Haziran 1979	Nisan 1980	Mayıs 1980	Haziran 1980		
1	AKONİMENTO	105 000	105 000	87 400	1 447		23 00	30 00	d	2 400	1 600	1 600	1 600		
2	ALTAŞ	30 000	30 000	21 900	12 500	b.d.	20 00	20 00	35 00	1 100	1 100	1 100	1 100		
3	ANADOLU CAM	300 000	350 000	80 000	231 780		—	7 m	30 00	1 000	1 400	1 400	1 400		
4	AROMA	67 500	45 000	74 700	38 175		30 00	—	—	1 600	1 700	1 300	1 700		
5	ASLAN ÇİMENTO	405 000	708 000	10 100	(100 000)	z	4 87	j	7 00	750	400	400	400		
6	BAPRAS	400 000	408 000	50 000	43 000	b.d.	30 00	25 00	—	1 700	1 300	1 250	1 250		
7	BİTAS	108 000	108 000	3 300	13 400	b.d.	—	8 00	12 50	560	700	750	750		
8	BİLLİ ANADOLU ÇİM.	75 000	71 000	49 500	68 400	3 000	35 00	50 00	—	2 200	1 500	1 400	1 400		
9	BİRSA ÇİMENTO	41 500	41 500	84 800	41 431		43 75	58 25	27 50	3 600	2 000	2 000	2 000		
10	CELİK HALAT	38 000	38 000	72 500	146 900	187 345	35 00	40 00	50 00	2 400	3 000	2 800	2 800		
11	ÇİMSA	180 000	180 000	40 000	105 000		12 00	12 00	25 00	1 450	1 250	1 100	1 100		
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400 000	400 000	239 188	375 500	195 342	50 00	60 00	50 00	2 000	1 600	1 600	1 600		
13	ÇUKUROVA ELEKTRİK	160 000	160 000	33 000	48 300	87 725	20 00	25 00	30 00	1 000	1 000	1 000	1 000		
14	EGE GÜBRE	400 000	400 000	1 500	(49 900)	160 267	—	z	—	3 000	3 000	3 000	3 000		
15	GÜBRE FAB.	81 000	81 000	38 700	63 000	795 101	16 75	23 75	30 00	1 000	1 250	1 250	1 000		
16	GUDDO YEAR	200 000	100 000	21 000	64 300	b.d.	30 00	40 00	40 00	1 500	1 250	1 250	1 000		
17	HEKTAŞ	40 000	40 000	30 200	64 400	138 789	23 00	38 00	43 75	1 200	1 400	1 400	1 400		
18	İŞ BANKASI	40 000	40 000	650 300	707 352	9 8	231 10	233 00	703 00	25 000	25 600	25 600	25 600		
19	İZOCAM	33 700	33 700	18 000	30 800	9 6	140 00	150 00	20 00	6 000	8 500	4 500	3 750		
20	KARİTONSAN	308 000	324 000	31 800	39 100	50 829	40 00	40 00	50 00	3 400	2 000	2 000	2 000		
21	KAV	30 000	30 000	18 900	148 200	166 000	40 00	30 00	100 00	4 100	4 100	3 800	3 750		
22	KOC HOLDİNG	300 000	275 000	413 200	69 400	51 220	25 50	20 00	35 00	1 600	1 650	1 600	1 650		
23	KOC YATIRIM	400 000	400 000	568 000	568 000	279 118	20 00	22 50	30 00	1 000	1 100	1 000	1 000		
24	KORİSA	375 000	375 000	75 600	140 000	300 218	30 00	35 00	50 00	2 300	2 000	1 650	1 750		
25	KURUMA TARİHİ	315 000	157 500	39 200	305 400	171 501	35 50	40 00	40 00	2 000	1 650	1 650	1 650		
26	LASSA	1 700 000	1 200 000	124 000	139 000	141 005	z	z	10 60	900	800	900	850		
27	MAKİNA TAKİM	125 000	100 000	23 350	32 100	50 221	35 00	100 00	40 00	3 100	2 650	2 500	2 500		
28	MENSUÇAT SANTRAL	81 000	81 000	200 000	166 700	8 14	21 00	31 00	50 00	1 300	1 500	1 500	1 300		
29	NAŞAŞ	185 000	195 000	124 200	186 100	225 844	25 00	31 00	40 00	2 400	1 650	1 300	1 500		
30	NUH ÇİMENTO	71 500	71 500	119 600	178 500	b.d.	62 50	98 25	82 50	4 200	7 500	7 000	7 000		
31	OLUK	150 000	150 000	97 300	156 900	114 200	20 00	30 00	31 00	2 800	1 600	1 600	1 600		
32	OTOSAN	270 000	270 000	212 000	345 600	111 404	130 00	16 75	40 00	5 250	2 000	2 100	2 100		
33	PİMAŞ	100 000	100 000	40 000	48 100	75 195	20 00	30 00	40 00	1 800	1 100	1 300	1 100		
34	POLİFLAY	18 000	18 000	25 000	7 700	46 544	30 00	30 00	62 50	2 000	2 850	2 850	2 850		
35	POLYEN	123 750	123 750	65 300	70 600	b.d.	35 00	43 75	50 00	2 100	2 300	2 300	2 300		
36	RABAŞ	230 000	230 000	137 300	167 000	206 083	33 50	35 00	62 50	1 150	2 250	2 150	2 150		
37	SARKUŞAN	150 000	150 000	111 500	103 600	105 016	50 00	50 00	100 00	3 000	4 000	4 000	4 000		
38	SIEMENS	70 000	70 000	19 000	117 600	127 549	z	25 00	35 00	2 250	1 900	1 800	1 900		
39	SİFAS	124 000	104 000	68 500	97 150	483 116	30 00	40 00	60 00	3 700	3 400	3 400	3 400		
40	SUNTA	50 000	50 000	60 300	104 400	105 437	40 00	78 00	40 00	2 600	3 000	2 700	2 700		
41	T.ŞİŞE VE CAM FAB.	200 000	200 000	370 500	248 600	447 316	33 00	35 00	40 00	2 500	2 300	2 300	2 400		
42	TRANSİTİK HOLDİNG	300 000	300 000	40 000	85 900	142 974	20 00	24 00	40 00	1 300	2 000	2 000	2 000		
43	DEMİR DÖKÜM FAB.	150 000	150 000	51 600	102 700	216 186	15 00	70 00	64 18	2 500	2 500	2 500	2 500		
44	UNİROYAL	150 000	150 000	34 500	94 700	7 897	15 00	40 00	17 50	2 500	1 600	1 400	1 400		
45	YAPI VE KREDİ BANKASI	600 000	600 000	310 900	327 000	58 400	20 00	15 00	d	6 000	3 000	3 000	3 000		

Notlar: 1) Özsermaye rakamları Mart 1980 tarihi itibarıyla düzenlenmiştir.

2) Parantez içindeki rakamlar zarar göstermektedir.

3) z m = zarar muhtabesi; j = zarar; b.d. = belli değil; d = dağılım.

Kaynak: MENTAF ve MİBAN Sermaye Piyasası Bülteni

TÖBANK

Ekonomik Araştırma Yarışması

konu :

TÜRK SERMAYE PİYASASI ve TÜRK SANAYİNİN FİNANSMANI

YARIŞMA KOŞULLARI

- 1- Gönderilecek Araştırmalar:
 - a- 150 Sayfayı geçmeyecektir.
 - b- 8 Nüsha halinde, daktilo ile normal aralıkta ve kağıdın bir yüzüne yazılmış olacaktır.
 - c- Daha önce üniversitelerde tez olarak yazılmamış ve herhangi bir yerde yayınlanmamış olacaktır.
- 2- Yarışmaya katılmak isteyenler, "TÖBANK Eğitim ve Araştırma Müdürlüğü"ne bizzat veya mektupla başvurarak, katılım için gerekli belgeyi sağladıktan sonra, doldurarak iade edeceklerdir.
- 3- Yarışmaya takma ad ile katılma mümkün olacak, ancak gerçek isim ve soyadı kapalı bir zarf içinde ayrıca tevdi edilecektir. Kazanamayan katılımcılara bu zarfları iade edilecektir.
- 4- Araştırmanın en son gönderilme tarihi 31 Ekim 1980 dir. Posta ile gönderme halinde, postaya verildiği tarih esas alınacaktır.
- 5- Ödül kazanan araştırmaların her türlü telif hakları TÖBANK'a ait olacaktır. Kazanamayan çalışmalar sahiplerine iade edilecektir.
- 6- Değerlendirme sonuçları kazananların adreslerine bildirileceği gibi basın yolu ile de duyurulacak ve ödüller TÖBANK'ın kuruluş yıldönümünde yapılacak toplantı sırasında sahiplerine verilecektir.
- 7- Yarışmaya TÖBANK ve TÖBANK iştiraklerinde çalışanlar dışındaki tüm araştırmacılar en fazla 2 şer çalışma ile katılabileceklerdir.
- 8- Fazla bilgi için TÖBANK Eğitim ve Araştırma Müdürlüğüne başvurulabilir.

EÜYÜK JÜRİ

- 1- Prof. Bedri Gürsoy
(Eski Maliye Bakanı, S.B.F. Öğretim Üyesi)
- 2- Prof. Aydın Yalçın
(S.B.F. Öğretim Üyesi, Başyazar)
- 3- Kemal Cantürk
(D.P. Teşkilatı Eski Başkanı, Kontanjan Senetörü)
- 4- Prof. Dr. Cumhur Ferman
(A.Ü. Eski Rektörü, İstanbul Ün.İ.F. Öğretim Üyesi)
- 5- Prof. Dr. Sait Kemal Mımaroğlu
(S.B.F. Öğretim Üyesi, Töbank - Yön. etim Kurulu Başkanı, Dünya Bankalar Birliği Eski Başkanı Yt.)

YARIŞMA ÖDÜLLERİ

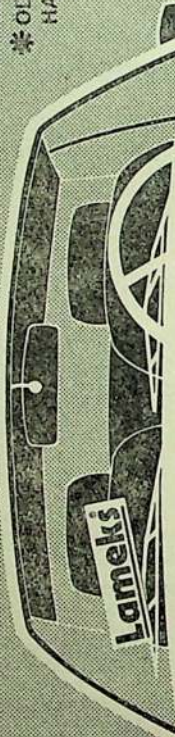
1. Ödül 150.000 TL
 2. Ödül 100.000 TL
 3. Ödül 50.000 TL
- Ayrıca
3 Adet 25.000 TL'lik
Mansiyon

TÖBANK

TÜM
KATILACAKLARA
BAŞARILAR DILER.

Lameks® oto camları yolda bırakmaz!

- * OPTİK KALİTE
- * YÜKSEK DARBE MUKAVEMETİ
- * OLCU VE KALIP HASSASİYETİ

POLYVİNYL BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR
PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR.
POLYVİNYL BUTYRAL YIRTIL
MAZ,KOPMAZ,ESNEKTİR,
KUVVETLİDİR, Lameks EMNİ
YETİNİ BÜNYESİNDEKİ ULUS
LARARASI STANDART
KALINLIKTAKİ PVB FİLM'DEN
ALIR.

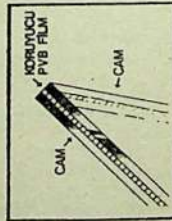
Lameks®
ARACINIZDA CAM GÜVENLİĞİ

Serleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda önünüzü göremez, güç durumda kalırsınız. Anında yumrukla kırıp,dürmek için uygun bir yer bulmanız gerekir... ve bu saniyeler içindeki kötü ihtimalleri her sürücü çok iyi bilir. Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız. Çok katlı Lameks Oto Emniyet Camları faklıdır. Dağılmaz. Önünüzü daima göre bilirsiniz. Dağılmayı camlar arasındaki PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürebilirsiniz otونuzu. Lameks sizi yolda bırakmaz. Çok katlı Lameks Oto Emniyet Camları farklıdır. Dağılmaz. Önünüzü daima görebilirsiniz.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonuşu Cad. No. 73 Nişantaşı - İSTANBUL
Tel: 47 06 66 - 48 60 27

ENDEKSLENMİŞ TAHVİLLER

AV. DR. REŞAT ATABEK

Genel Durum

ÜLKEMİZDEKİ tahvilât piyasası incelendiğinde, şu hususların göze carpmaması mümkün değildir: Devlet ve özel teşebbüs, sürekli olarak tasarruf sahiplerinin parasını kullanabilmek için çaba harcamakta ve her geçen gün sağlanan ödünç para karşılığı ödenmesi öngörülen faiz oranı artmaktadır. Bunun paralelinde şu gerçek de ilgiyi çekmektedir: Paranın değer kayıp oranı, sağlanan faiz oranının üstünde olduğundan, tasarruf yok olmaktadır. Bu nedenle tasarruf sahipleri tahvil almaktan kaçınmaktadırlar.

Halen birçok tasarruf sahipleri geleceklelerini emniyete almak amacıyla taşınmaz mal veya altın almaya yönelmekte, varlıklarının bir miktarını yabancı memleketlere kaçırmakta ve inanılması güç olan çok yüksek oranda faiz sağlamak için ipotek veya banka teminat mektubu karşılığında ödünç para vermektedir.

Özel teşebbüs de orta veya uzun vadeli kredi temin edebilmek için çırpınmakta ve kendisi için gerekli kredileri zamanında bulamadığından dilediği sıçramaları gerçekleştirememektedir.

Kamu kuruluşlarının da fon sağlamakta güçlüklerle uğradığı görül-

mektedir. Sürekli sermaye artırımla bazı aşamaların gerçekleşmesi için çırpınıldığı, ancak hazine olanaklarının sınırlı olduğu ve bu nedenle bazı yatırımların yapılamadığı belirtilmektedir.

Acaba ülkemizde endekslenmiş tahvillerin çıkarılmasıyla bu alanda özlü bir aşamanın gerçekleşmesi, tasarruf sahiplerine güvence vermez mi? Bunun sonucu olarak tasarrufların özel teşebbüse ve kamu kuruluşlarına akması sağlanamaz mı? Batı ülkelerinde kullanılan endekslenmiş tahvillerin ihracına izin vermenin, Türk ekonomisine yararlı olacağı inancındayız.

Endekslenmiş Tahvilin Özellikleri

Endekslenmiş tahvillerin şu özellikleri ilgi çekmektedir:

1 — Tahvil karşılığı Türk Lirası olarak açıklanan belirli bir miktar paranın ödünç olarak alındığı şirket veya kamu kuruluşu tarafından açıklanmaktadır.

2 — Ödünç paranın iade edileceği anda, paranın değer kaybı dikkate alınarak, alacaklıya tahvilde kayıtlı olan rakamın değil, kayıtlı olan rakamın endekslerde belirtilen değişim oranına göre artırılarak tediye edileceği kabullenilmektedir.

3 — Her yıl ödenen faiz için, tahvilde belirtilen orana sadakat gösterilmekte, ancak bildirilen endekslerde gözükten artış oranında ödenecek meblağ artırılmaktadır.

4 — Faiz oranı makul bir rakam olarak belirtilmekte ve genellikle % 6 ile % 10 arasında değişmektedir.

5 — Hayat pahalılığının tespitinde müracaat edilecek ölçüler açık bir şekilde belirtilmektedir. Bu konuda 3 ayrı ölçünün benimsendiği görülmektedir. Şöyleki:

a) Belirli malzemenin fiyatları göz önünde tutulur. Örneğin; tahvil çıkaran inşaat şirketleri demir, ç-

mento, çinko ve bakır gibi belirli malzemede meydana gelen fiyat dalgalanmalarının dikkate alınacağını açıklamaktadırlar.

- b) Belirli kuruluşlar (Ticaret Odaları, İstatistik Enstitüleri) sürekli bir şekilde 4 kişilik ailenin genel geçiminde meydana gelen değişiklikleri bültenlerinde yayınlamaktadırlar. Bu fiyat endekslerindeki değişim oranları baz alınarak faiz ve anaparanın ödenmesi öngörülmektedir.
- c) Ayrıca, bazı Batı ülkelerinde, endekslenmiş tahvillerde altın değerindeki vaki değişimlere itibar edildiği de dikkati çekmektedir. Bu uygulamada altın geçer akçe olarak belirtilmekte, borsada kote edilen bir mal olarak değerindeki vaki değişiklikler göz önünde bulundurulmakta, faiz ve anaparanın buna göre hesaplanarak ödenmesi öngörülmektedir. Altın endeksini benimseyen anlaşmaların geçerliliği Batı'da tartışma konusu edilmişse de, halen kuşkular yok olmuştur.

Yasal Kısıtlamalar

Türk Ticaret Kanunu'nun 422. maddesi esas sermayeyi aşan tahvilât çıkarılamayacağını açıklamaktadır. Aynı yasanın 425. maddesi de çıkarılacak tahvilâtın itibari değerinin izahnamede belirtilmesini zorunlu görmüştür.

12.8.1974 gün ve 14991 sayılı Resmi Gazete'de, Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu'na dayanılarak yayımlanan 22 sayılı Kararname'de anonim şirketlerin orta ve uzun vadeli ihtiyaçlarını karşılamak üzere kazanca iştirakli tahvillerin çıkarılabileceği öngörülmüş idi.

1211 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu'nun 40. maddesinin II d bendinde «... özel sektöre mensup kuruluşlarca satışa çıkarılacak tahvillerin miktarı, faiz ve satış

şartlarını tespit edebilir» hükmü yer almaktadır. Aynı yasanın 4. maddesine dayanarak T.C. Merkez Bankası, Resmi Gazete'nin 25.2.1976 gün ve 15510 sayılı nüshasında yayınladığı tebliğde, tatbik edilecek faiz oranını açıklamış ve tahvilâtın nominal değerinden aşağıya çıkarılamayacağını belirtmiştir. 14.6.1978 gün ve 16316 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan tebliğ ile % 18 olarak tespit edilen faiz oranını % 21'e ve 12.5.1979 gün ve 16635 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan tebliğ ile de % 25'e çıkarmış bulunmaktadır.

Gerek Türk Ticaret Kanunu gerekse Merkez Bankası'nın yayınladığı tebliğlerde; endekslenmiş tahvilâtın ihracını kesin olarak engelleyen bir hüküm yer almamaktadır. Ancak, böyle bir teşebüsün geçerliliğine yeşil ışık tutan bir açıklama da yoktur.

Temenniler

T.C. Merkez Bankası'nın tebliğleri okundukta, tasarruf sahibi kişilerin tahvil satın alırken yanılmamaları ve bunların anonim şirketler tarafından istismar edilmemeleri amacının güdüldüğü görülmektedir. Bir hayli yüksek olarak tespit edilen faiz oranları tahvilâtın satışını cazip kılmakta ise de, faiz oranlarından çok daha yüksek olan hayat pahalılığı ve Türk Lirası'nın değer kaybı karşısında, tasarruf sahipleri gerçekte yanılmakta ve faiz oranı artırılarak gerçekerler gizlenmektedir.

Endekslenmiş tahvilât orta ve uzun vadeli kredi arayan sermayedara gerekli yardımı sağlayabilir, tasarruf sahiplerinin zararını önler ve milli ekonomiye özfü bir şekilde katkıda bulunabilir. Bu nedenle endekslenmiş tahvilât çıkarmaya yönelik teşebbüsler desteklenmelidir. T.C. Merkez Bankası'nın da, 1211 sayılı Yasa'nın 40. maddesine dayanarak endekslenmiş tahvilâtın çıkarılmasını kolaylaştırılan hükümleri bir an önce vaz etmesini temenni etmek gerekir.

Her zaman, her yerde

SEL
PAK mendil

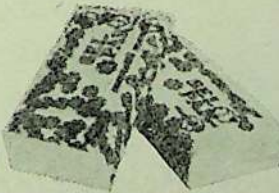
Nezle olduğunuz zaman Selpak mentollü mendil kullanmalısınız : mikrobu, kirden cebinizde ya da çantanızda taşımamak için. Selpak mentollü mendil nezleyi durdurur, burnu açar, solunumu kolaylaştırır.

Selpak mendile ise her zaman, her yerde ihtiyacınız olabilir : Selpak mendil evinizde, iş yerinizde, gezilerinizde sizi güç durumdan kurtaracak ; daima temiz olmanızı, temiz kalmanızı sağlayacaktır.

SELPAK

SEL
PAK kâğıdın ipeği
temizliğin gereği

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektir,
bunu da biliyor.

Garanti Bankası, yılbaşında da yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez şube içi video ve film gösterilerinden başka, aile bütçesine katkıda bulunmak üzere, alışverişlerde %10 indirim imkânı da getirdi. Şimdilik Kulübümüz İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Gaziantep'te faaliyet gösteriyor. Ayrıca, çocuk dergimiz ve kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarınıza seslenmek, onların sorunlarını duyurmak için, **Garanti Gazetesi**'ni çıkartıyoruz. Şubelerimize başvuranlar, yurt dışındaki yakınlarına gazetemizde mesaj gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki işçilerimizin çocukları arasında yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve köylülerimize hizmet sunuyor. Bu programda, ilk olarak üç elkitabı yayımlıyoruz. Ayrıca, tarımla ilgili sorularınızı da uzmanlarımız cevaplandıracağız.

Her şubemizde bulunan **"Yeşil Yonca"** elemanlarımız, müşterilerimizin bankacılık ve özellikle emeklilerin, emeklilikle ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası, tüm banka işlemlerinin yanı sıra, **Garanti Çeki**'yle de hediye seçme güçlüğüne ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıkta yeni örnekler vermeye devam edecek.

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

**Vade Fiyat Farkı
ya da
Kademeli Faturacılık**

BÜLENT SOYLAN

BİLİNDİĞİ gibi enflasyon ve ekonomik kararsızlık dönemlerinde paradan kaçış ve bir an önce mala sahip olma isteği, kişileri alacaklarının ödenmesi konusunda daha titiz davranmaya zorlamaktadır. Satış akdi sırasında üzerinde anlaşılan fiyat bazen satıcıyı zor durumda bırakmakta ve müşteriye belli bir fiyattan satılan mal, bedel (semen)'in tahsil edildiği tarihte aynı fiyattan yerine konamamaktadır.

Örneğin, peşin fiyatı 100 lira olan (x) malı altı ay vadeli olarak ($100 + 18 =$) 118 liraya satılmış olsun. Satıcı firmanın 118 liraya elden çıkardığı bu malı yerine koyabilmesi için altı aylık vadeyi beklemesi ve bu nakdi veya bu değeri elde etmesi gerekmektedir. Oysa vadenin geldiği günde aynı malı ancak 120 liradan satın alabiliyorsa (ikame bedeli - yerine koyma bedeli) ya da bu konuda kuşku varsa, satıcı için bu alış-verişin hiç bir anlamı kalmayacaktır. Eğer buna rağmen satış yapılmış ise, işletme görünürde (nominal olarak) kâr etmekle birlikte gerçekte (reel olarak) zarar edecek, yani özsermayesi azalacaktır. Çünkü her seferinde mağazasına daha az mal koyabilecektir.

İşte bu kuşkuları ve rizikoları gidermek isteyen satıcılar mallarını ancak «yerine yenisini koyabilecekleri fiyattan (ikame fiyatı)» satmaya razı olmaktadır. Bu fiyat ise, satıcının semeni (bedeli) elde ettiği günde malını satmaya razı olduğu fiyattır. Ancak, vadeli-veresiye satışların yoğun olduğu ve satış faturasının, bedelin tahsilinden çok önce düzenlendiği hallerde bu fiyat ayarlaması nasıl yapılacaktır? Örneğin, altı ay önce satılmış, fakat bedeli yeni tahsil edilebilen faturalı malın fiyatı nasıl yükseltilebilecektir? İşte vadeli-fiyat farkı bu sorunu çözmek üzere kurumsallaştırılmıştır. Böylece, fiyat kararsızlığına karşın vadeli mal satan firmalar esnek bir fiyat uygulayabilmeye olanağı bulmaktadır.

Vade-Fiyat Farkı Uygulaması

Vade fiyat farkı uygulaması, mal fiyatlarındaki sürekli yükselme ve vadeli ödemelerin artması ile ortaya çıkmıştır. Peşin olmayan satışlarda alıcı ve satıcı firmanın aralarındaki ilişkiye göre iki türde satış yapılır. Eğer müşteri tanınan, itimat edilen ve sürekli çalışılan bir firma ise satış yapılır ve mal teslim edilir. Firma-

ya, bedelini peşin ödeyecekmiş gibi ve peşin fiyatına fatura kesilir; öte yandan alıcıya vadenin uzaması halinde kendisinden piyasa şartlarına göre bir vade-fiyat farkı talep edileceği bildirilir.

Bedel daha sonra ödendiğinde veya -belli tarihte ödenecek nakit anlamını taşıyan- senet verildiğinde, satıcı firma, malın teslimi ile bedelin tahsili arasında geçen veya geçecek süredeki fiyat yükselişlerini göz önüne alarak hesabını yapar ve alıcıya bir borç dekontu gönderir. Böylece, daha önce satılmış olan malın be-

deli borç dekontundaki rakam kadar yükselmiş olur.

Yakın ilişkiler içinde bulunulmayan firmalar arasında ise, düzenlenen senedin tarihine göre bir vade-fiyat farkı hesaplanır ve daha baştan, faturada yazılı fiyata dahil edilir.

Vade-Fiyat Farkının Hukuki Anlamı

Satın alınan herhangi bir emtia-nın alış bedeli (fiyatı), o malın iktisabı için satıcıya yapılan ödemelerin toplamından oluşur. Bedelin hemen veya belirli bir süre sonra ödenmesi, ödemede senet kullanılması ya da bede-

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahili ve harici bütün bankacılık işlerinizde

lin «istikbalde oluşacak herhangi bir şarta göre belirlenecek olması», bunların «mal bedeli» veya «fiyat» niteliğinde bir değişikliğe yol açmaz.

Örneğin, satın alınan bir malın bedelinin ödenmesi için şu üç alternatif olsa :

1. Peşin ve nakden ödenirse 100.— TL.

2. Üç ay sonra ödenirse 109.— TL.

3. Alıcının imkân bulunduğu bir tarihte, fakat gecikilen her ay için peşin fiyatına % 3 ilâvesi ile.

İşte bu şıklardan her biri ayrı ayrı fiyattır ve bunlardan biri tercih edildiği anda bedel de belirlenmiş olacaktır.

Nitekim, Borçlar Kanunu'nun 71. maddesinde; «Borç birden ziyade şeylerin yapılmasını veya verilmesini şamil olup da borçlu bunlardan yalnız biriyle mükellef tutulabilir ise, işin mahiyetinden hilâfi anlaşılmadıkça ihtiap borçluya aittir.» denilmekle, borcun (mal bedelinin) alternatif ödeme şekilleri olması halinde borçlunun bunlardan birini seçebileceği ifade edilmektedir. Bu hükme göre, «öde-me zamanlarından birinin tercih edilmesi üzerine» borcun tutarı (semen) belli olacak ve bedel istenebilir hale gelecektir.

Örneğin, yukarıdaki 3. şıkkın tercih edilmesi halinde 1. ve 2. şıkların anlamı kalmayacağından, semenin (bedelin) malın teslim tarihinde belli ve kesin bir hale geldiği söylenemez. O halde, bu örnekte satış akdi, alıcı ve satıcının belirli malı bir semen karşılığı alıp satmak konusunda anlaşmaları üzerine gerçekleşmiştir. Bilindiği gibi akdin esaslı unsurları bunlardır ve semen (bedel)'in ne olacağı tali unsur olduğundan daha sonra belirlenebilecektir.

Burada semenin kaç lira olacağı baştan belli değildir ve ödeme tarihi şartına bağlıdır. Ödeme günü gelecek ve malın bedeli belli olacaktır.

Her ne kadar satış faturalarında gösterilen bir «peşin satış fiyatı» varsa da, bu, ancak görünüşte bir fiyattır. Çünkü, peşin ödeme şartı gerçekleşmediği için yukarıda saydığımız 1. şıkkın semen niteliği kalmamıştır. Bu nedenle de peşin satışın olmadığı yerde peşin satış fiyatının da bir anlamı yoktur. Öyleyse, vadeli/veresiye satışlar konu olduğu zaman peşin satış fiyatı sadece gerçek bedelin hesaplanmasında bir «baz» olma niteliği taşır.

Fiyat Farkı ve Stok Değerleme

Uygulamada, işletmelerin ödedikleri vade ve fiyat farklarını bir finansman masrafı olarak kabul edip gider yazdıkları görülmektedir. Bizce bu, yukarıda da açıkladığımız gibi, alış bedelinin bir unsurudur ve gider yazılmaz.

Vade fiyat farkı bir finansman masrafı değildir. Finansman masrafı işletmenin genel parasal gereksinmelerini karşılamak için yapılan giderleri kapsar. Kesinlikle bir malın iktisabı ile ilgili olan ve satın alınan belirli maldan dolayı ortaya çıkan semenin (borcun) ödenmesi olan vade-fiyat farkının «genel» niteliği de yoktur. Kaldığı, vade fiyat farkı dekontu uygulamasının olmadığı hallerde ödeme tarihinin uzamasından doğan fark kesinlikle faturaya dahil edilmektedir.

Şu halde, tümüyle bir malın iktisabı ile ilgili olan ve herhangi bir müşteriye satışı mal bedelinin cüzü olarak faturaya dahil edilen vade-fiyat farkının, bazı firmalara sırf ayrı dekont edilmesi dolayısıyla bir genel gider, finansman gideri sayılması ve stokların değerine etkisi dolayısıyla dönem kazancının tespitinde bazı mükellefler lehine esneklik sağlaması, vergi kanunları önünde eşitlik ile bağdaşmayacaktır. Çünkü aynı dönem sonu stoklarına sahip olan iki firmadan biri maliyete dahil ettiği için karlı, diğeri gider yazdığı için zararlı bilanço düzenleyebilecektir.

Dişlerinizin beyazlığını keşfedin...

KALSİMİN'Lİ

FLORAN®

Farklı bir diş macunudur Floran.
Temizleme gücü, bilinen tüm diş macunlarından üstündür.
Bileşiminde, ileri temizleme ve beyazlatma
gücü olan bir madde vardır: KALSİMİN.
KALSİMİN dişleri temizlerken güçlendirir
eşsiz bir beyazlık, parlaklık kazandırır.
Deneyin Floran'ı... Dişlerinizin beyazlığını keşfedin.
Hep gülümseyin!

FLORAN®

Kalsimin'li Diş Macunu

"Dişlere beyazlık ve parlaklık kazandırır."

Büyük Firmaların Çöküş Belirtileri*

ÖZELLİKLE büyük firmaların çöküşleri, beklenmedik bir biçimde olmakta ve bu durum çeşitli bakımlardan kötü sonuçlara yol açmaktadır. Bunun ana nedenlerinden biri, bu çöküşün önceden, daha doğru bir deyişle iş işten geçmeden görülemeyişidir. Bunun son iki örneğini İngiltere'de Rolls-Royce Ltd. ve A.B.D.'nde Penn Central Transportation Co. firmaları oluşturmaktadır. Çöküşleri büyük gürültüler koparan bu iki firmanın durumu, yukarıdaki açıklamamıza aynen uymaktadır.

Çöküşler önceden görülebileseydi, ortaya çıkan dert ve sıkıntıların çoğundan sakınılabildi. Böyle bir önceden tahmin için, iflâsa gitmesi muhtemel bir firmada görülebilecek ilk belirtilerin basit bir sıralaması yeterli değildir. Çünkü, bu tür belirtileri gösteren ve her nasılsa oldukça güçlü bir halde ayakta duran birçok firma vardır. Bununla birlikte büyük firma çöküşlerinin çoğunda ortak olan bir dizi olay bulmak mümkündür.

(*) **Dergî'nin Notu** : Bu yazı, International Management dergisinin Mart 1976 tarihli sayısından alınmıştır. Orijinal adı «Sings of Corporate Collapse» olan yazı, dilimize, **DİLEK DEMİRAYAK** tarafından çevrilmiştir. Son aylarda günlük gazetelerde yer alan haberlerde; ülkemizde çok sayıda firmanın güç durumunda bulunduğu, ekonomik koşullar düzelmediği takdirde bu firmalardan birçoğu için iflâsın kaçınılmaz olduğu ifade edilmektedir. Yazı, böyle bir ortamda, ilgili firmaların sahip ve üst kademe yöneticilerine ışık tutacak niteliktedir.

Çöküşün, kötü yönetimle başladığına dair yaygın bir görüş birliği vardır. Kötü yönetim, üst yönetim düzeyinde beş yapısal kusur ile ortaya çıkar. Bunlar; (1) tek adam yönetimi, (2) yönetim kuruluna katılma eksikliği ve ilgisizlik, (3) dengesiz bir üst yönetici kadrosu, (4) zayıf bir finansman işlevi (fonksiyonu) ve (5) yönetim kurulu başkanlığı ile genel müdürlüğün aynı kişide birleşmesidir.

Kanımızca, bu kusurların hepsini birden gösteren bir firmanın yaşama kabiliyetinden büyük ölçüde şüpheye düşmek gerekir. Deneyimlere göre, böyle bir firma, kendisini doğrudan çöküşe götürecektir. Örneğin, Rolls-Royce bu beş tehlike işaretinin hepsini göstermişti.

Tek adam yönetimi, iş arkadaşlarını yönetecek yerde onları baskı altında tutan, onların karşı çıkmasına ya da susmasına rağmen kararlar alan, tartışmaya izin vermeyen ve verilen fikirleri hiç dinlemeyen üst yöneticilerden oluşur. Bunların bir bölümü aşırı ihtiras sahibi süper satıcılar olup, üstün başarıya alışmış olduklarından başarısızlığın varlığına bile inanmazlar. Bir kısmı da nispeten çekimser kişiler olup, Rolls-Royce'un yöneticisi Sir Denning Pearson'un yaptığı gibi, isteklerini üstün bilgileriyle kabul ettirirler. Tek kişinin bir firmada önderlik sınırlarının ötesinde hâkim olabilmesinin tek yolu, yönetim yapısındaki öteki 4 önemli kusurun mümkün olduğu kadar ortadan kaldırılmasıdır.

Çalışmayan ve ilgisiz bir yönetim kurulu, bir otokratın tahta oturması için açık bir davetiyedir. Gerek Rolls-Royce gerek Penn Central firmalarının yönetim kurulu, çöküşten önce kuruluşlarının gidişi hakkında en ufak bir fikre dahi sahip değillerdi. Hatta, yönetim kurulunda dışardan katılan üyeler olarak yer alan çok sayıda banka genel müdürleri bile, iflastan birkaç hafta öncesine kadar, çöküş belirtilerini görmediler. Fakat yönetim kuruluna aktif olarak katılmayanlar, sadece dışardan gelen üyeler değildir; yürütme görevinde olan birçok üye de, kuruluşu bütünüyle ilgilendiren konulardaki tartışmalara pek az katılırlar. Bunlar, ancak kendi özel ilgi alanlarıyla ilgili bir konuşma geçtiği zaman canlanırlar.

Genel müdürü ve yönetim kuruluındaki üyelerinin büyük kısmı mühendis olan makine firmalarının çoğunda, dengesizlik olgusu açıkça gözlenebilir. Böyle bir düzen, astlarının hepsi mühendis olduğu ve kendisinin mühendislikle ilgili kararlarına hiç kimse karşı çıkmayacağı için, otokratın işine gelir. Böylece, kendisi hiç bir zaman itiraza uğramaz! Günümüzde, firmalar çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. Bu tehlikeler; teknik, ekonomik, sosyal ve politik olabilir. Eğer, yönetim kurulu çeşitli mesleklerden kişileri içine alamazsa, ortaya çıkan yeni bir tehlikenin farkına varılamaması olasılığı çok artar.

Üst yönetim grubu içinde finansman işlevinin zayıf olması, özel bir dengesizlik durumudur. Çünkü yönetim kurulunda finans işlevi yeterli kadar temsil edilmezse, firmanın finans sistemleri çok yeterli bile olsa, bunların verdikleri bilgiler kurulda yeterince değerlendirilemeyebilir.

Üst yönetim kusurları içinde en önemlisi yönetim kurulu başkanı ile genel müdürün görevlerinin birleştirilmesidir. Organizasyon şeması içinde, her müdür kendisinden bir üstteki müdüre karşı sorumludur. Peki,

genel müdür kime karşı sorumludur? Evvelce, genel müdür hisse sahiplerine karşı sorumluydu, fakat onların gücü azaldıkça piramidin tepesinde bir boşluk açıldı. Günümüzde, bu boşluk bunu doldurmaya yetenekli herhangi bir kişi tarafından doldurulmaktadır. Genellikle, bu kişi üst yönetici ya da genel müdürün kendisi olmaktadır. Böylece, kendisinin üstünde, onu zaman zaman sarsıp uyardıracak, yönünü değiştirecek ya da gerektiğinde kovacak kimse bulunmamaktadır.

Kötü üst yönetim, kaçınılmaz bir şekilde, diğer çürüme nedenlerini de ortaya çıkarır. Muhasebe sisteminin etkisizleşmesi, firmanın değişmelere cevap veremez hale gelmesi, normal sonuçlardır.

Başarısız bir firmanın muhasebe sistemlerindeki başlıca kusurlar, genellikle onun bütçe kontrolünde görülür. Müdürlar, yıllık bütçe ile firmanın gidişi arasındaki aykırılıkları ya bilmez, ya da buna aldırılmazlar. Nakit akış tahminleri yetersizdir. Raporlarda üretilen çeşitli mamullerden her birinin maliyeti, ya da bağlı şirketlerden her birinin kârlılık durumu hakkında yeterli bilgi yoktur. Aktifler (firmanın varlığı) genellikle yanlış değerlendirilmiştir.

Yeterli haberleşme sistemlerinin olmayışı, başkalarının da yaklaşan felâketi görmelerine engel olur ve müdürların bu konudaki görüşlerini açıklamalarını önler. Güvenilir bilgilerin olmayışı, firmanın içinden veya dışardan herhangi bir kimsenin de sorunları analiz ederek alternatif çözümleri değerlendirebilmesini güçleştirir. Halbuki, yüzeysel bir inceleme ve soruşturma bile, firmada yeterli muhasebe haber sistemlerinin olup olmadığını göstermeye yeterlidir.

Toplumdaki değişme hızının artmış olması, kötü yönetilen firmaların durumunu daha da güçleştirmiştir. Fakat, sosyal, politik ve teknolojik değişmelere çabuk uyabilen, iyi yö-

netilen firmaların üzülmesine gerek yoktur. İflâsın ancak % 1' ani ve beklenmeyen değişmelere bağlıdır.

Firmaların sağlığına zararlı, git-tiğe artan tehlikelerden biri, toplumdaki baskı gruplarının, firmaların değişmelere uyma özgürlüğünü sınırlayabilmeleridir. Farklı grupların, bir-biriyle uyuşmaz amaçlara ulaşma konusunda ısrarlı isteklerinin bir firmayı nasıl baskı altında tuttuğunu görmek için; A.B.D.'nin en büyük demiryolu şirketlerinden biri olan Penn Central'ın birleşme durumunu hatırlamak yeter. Penn Central'ın çöküşünün büyük ölçüde kötü şansa ya da kötü yönetime bağlı olduğu inandırıcı değildir. Bu, daha çok baskı ve zorlamalar sonunda ortaya çıkmıştır.

Muhasebe haber sistemlerinin yetersizliği ve değişmelere uymaması yanında, kötü yönetilen bir firma, sırf kötü yönetildiği için, büyük bir olasılıkla üç büyük hata daha işleyecektir. Ya aşırı alım-satım yapacak, ya büyük bir projeye girişecek, ya da kazançlarıyla ödediği faizler arasındaki oranın tehlikeli bir düzeye çıkmasına izin verecektir.

Şaşılabacak sayıda yönetici, imparatorluklarını daha da büyütmek için, bilerek kâr payına fazla önem vermeden satışlarını ve pazardaki paylarını artırmak isterler. Pazar payı ve satış hacmi konularında ihtiraslı ve iddialı hedefler tayini, çok görülen ve muhakkak ki desteklenmesi gereken bir davranıştır. Fakat, bu davranışlar yerinde olmazsa, ya da aynı ölçüde ihtiraslı ve kâr hedefleri tayini gerektiğini anlamayan yöneticiler tarafından gerçekleştirilirse, firmanın çöküşünü hazırlar.

Birçok vakalarda, firmaların ödeme gücüne düşmeleri, kendileriyle iş yapan bankaların, satışlardaki artışın gittikçe «daha düşük kalitede iş» yapılmasından ileri geldiğini ve kârların artan faizleri karşılayacak kadar hızlı artamayacağını görmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır.

Aynı şekilde, birçok firma da kendi imkânlarının çok üstünde anlaşmalara girmişlerdir. Büyük projelerin maliyet ve gelir tahminleri yanlış çıktığında, firmanın kaynakları üstündeki baskısı aşırı derecede fazla olabilir.

Kazançlar ile ödenen faizler arasındaki oranın yüksekliği ve genel ekonomik buhran, firma çöküşlerinin klasik nedenleridir. Kazançlarının büyük bir bölümünü faizler için harcayan bir firma, kendisini sadece çok büyük hatalara, ya da şanssızlıklara karşı zayıf bir durumda bırakmış olmaz. Genel ekonomideki bir gerileme bile onun çözümlesine yol açabilir. Size karşı güvenlerini yitirmemiş olan bankerlerin, firmanızı hızla büyütme konusunda size gereğinden fazla cesaret ve destek vereceklerini de unutmamak gerekir.

Usta bir mali gözlemci, mali oranların yardımıyla başka birtakım belirtileri de farkedebilir.

Birçok yöneticinin inançları aksine, mali oranlar (örnek olarak toplam aktifleri dağıtılmamış kârlar, işletme sermayesi ve satışlarla karşılaştıran oranlar) çeşitli nedenler yüzünden, bir firmanın gidişinin tam bir ölçüsü değildirler. Bununla birlikte, bunlar firmanın genel sağlık durumunun bir portresinin çiziminde yardımcı olabilirler. Bazı uzmanlara göre, mali oranlar beş yıl kadar önceden bile alarm zillerini çalabilirler. Fakat, kendileriyle konuştuğumuz yöneticilerin çoğu, iki-üç yıl ilerisini görmeyen bile olanaksız bulunduğu inandıklarını söylemişlerdir.

Daha da önemlisi, bu alarm zilleri ne kadar gürültülü çalarsa çalsın, firmanın içinde ve dışındaki herkes bunların verdiği haberi ivedilik ve ciddiliğini kavrayamayacaktır. Son çöküş yine de herkese tam bir sürpriz olarak gelecektir!

Bu mali belirtilerden biri «yaratıcı muhasebe»dir. Bazı uzmanların görüşüne göre, yaratıcı muhasebe bir

firmanın çöküşüne neden olabilir. Her ne kadar bir firma rakamlarla fazla oynayarak kendisini de şaşırtabilir ve sonunda iflâsa gidebilirse de; yaratıcı muhasebe, genellikle bir çöküş belirtisidir, nedeni değil...

Üst yöneticiler, firmalarının iyiye gitmediğini herkesten çok daha önce -belki de bunu kendilerine itiraf etmeden- bilirler. Onlar, bu gidiş herkesce bilinirse; bankanın kredi hadlerini kısacağına, müşterilerin uzaklaşmaya başlayacağına, mal verenlerin peşin para istemeye başlayacağını da bilirler. Fakat, hepsinden kötüsü yöneticilerin başarısızlığı görülecektir. Kendi eş ve çocukları, arkadaşları da bunu görecektir. Kendilerini; fabrikadaki stokların bir önceki yıldan çok daha değerli olduğuna, fabrika binalarının değerinin çok arttığına, tahsili kabil olmayan alacakların çok azalacağına ve gelecek yıl işlerin çok daha iyi olacağına inanırlırlar.

Halbuki, gelecek yıl işler daha iyi değildir. Artık, stoklarını bir kez daha değerlendirip, binaların değerlerini de büyütmeceklerinden, şimdi daha karışık işlemlere başvururlar. Sonra işler daha da kötüye gider ve yöneticiler, iyimserlik ve sahtekârlık arasındaki o belirsiz sınırı aşmak zorunda kalabilirler.

Ayrıca, yaklaşan çöküşün, bir uzman gerektirmeden görülebilecek, mali olmayan belirtileri de vardır. Düşük firma morali bunlardan biridir. Sınırlı yöneticiler, karanlık yüzlü kin dolu bürolar, kötü bakım ve genel bir mali sıkıntı havası da öteki belirtilerdir.

Müşteriler, mal veya hizmetlerde bir kalite düşüşüne ve daha sıkı kredi politikalarına dikkat edeceklerdir. Mal verenler madde ve parça stoklarının azaltıldığına, mal isteklerinin küçüldüğüne, ya da ödemelerin geciktigiğine dikkat edeceklerdir. Firmada çalışanlar, ücret zamlarına direncin büyüdüğünü, fazla mesailerin azaldı-

ğını ve müşteri şikâyetlerinin büyüdüğünü göreceklerdir.

İflâstan önceki birkaç ay içinde bu belirtilerin sayısı ve şiddeti hızla artar. Bu arada, firmanın hisse senetleri borsada -çok az da olsa- bir düşme gösterir. Fakat, bu geç devrede bile, üst yöneticiler yüksek sesle; işlerin iyi gittiğini, sorunların geçici olduğunu, ya da hiç bir sorun olmadığını söylerler. Bankalar yeni borçlarla yardıma gelirler. Ortaklara normal kâr payları ödemeye devam edilir.

Firmanın mali durumu ve çalışmasıyla ilgili her yeni haber bir öncekinden daha kötü olmasına rağmen, sorunların büyüklüğü yine de anlaşılabilir. Zira son yayınlanan hesaplar işlerin bu kadar kötü olamayacağına göstermiştir. Fakat, çok geçmeden, mal verenler peşin para istemeye, kredi verenler sorular sormaya ve hisse sahipleri yeni teminatlar istemeye başlayacak, banka temsilcisi kapıya gelecektir.

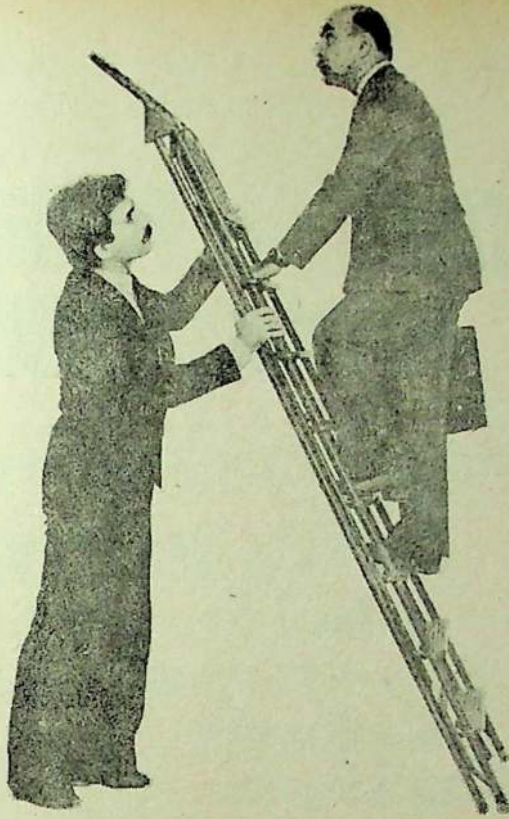
Artık bir kurtuluş için çok gecikmiştir. Belki de bu gecikme aylar önce ortaya çıkmıştır. Ya kredi verenler, ya da çoğunlukla bankalar, iflâs davası süresince malların idaresi için mahkemece birinin tayinini isterler. Genellikle, bu görevli üst yöneticiler tarafından düşmanlıkla değil, bir nöbet devri ferahlığıyla karşılanır. Görevli hemen daima, firmanın, o günkü biçimi içinde hiç bir zaman kâr getiremeyeceğini, fakat içinde kârlı bir öz bulunduğunu ortaya çıkarır.

◆ Yöneticiler duygularıyla davranmamalı, her zaman mantık yolunu seçmelidirler.

Napoléon

◆ Düşünmeden öğrenmek, vakit kaybetmektir.

Konfüçyüs

**Tasarruflarınızın
değerlendirilmesinde
desteğe ihtiyacınız vardır!**

BİLGİSİ, tecrübesiyle Banker Kastelli.

Yatırımda gerçek güvence

**Banker
Kastelli**

“sermaye piyasasında lider kuruluş”

YAPI ve KREDİ BANKANIZ

Türkiye'nin her iline yayılmış
576'yi aşkın
şubesi ile sizlere
daima en iyi ve en yeni
Bankacılık
hizmetlerini
sunmaktadır.

YAPI ve KREDİ BANKASI
Daima en iyi hizmet

DIŞ BASINDAN

1980'lerde Avrupa *

ÇEVİREN : HÜLYA KABAALIOĞLU

1979'daki petrol zammından sonra, Avrupa'nın belli başlı ekonomileri daha yüksek bir enflasyon ve durgunluk için kendilerini hazırlamaya başladılar. İlerde neler olabilir? Avrupa, 1973-79 gibi sönük bir dönemi yeniden mi yaşayacak, yoksa geçmişten ders alındığı için daha iyiye doğru mu gidecektir? Döviz kurlarının dalgalanması yaygın bir şekilde devam ettikçe veya dış baskılar sıkılaştıkça, durum kötüleşebilir mi? İşsizlik ne kadar artacak ve uygulanan politikalar nasıl olacaktır?

FRANSA, Batı Almanya ve İtalya'nın tanınmış ekonomik araştırma kuruluşları ile işbirliği yapan 'Economist Intelligence Unit', 1980-85 döneminde dört büyük Batı Avrupa ülkesi için bir tahmin dizisi hazırlamıştır. Tahminler dizisinin dayanağı dünya koşullarıdır ve her ülkeye ait tahmin, diğer üçündeki gelişmeleri göz önünde tutmaktadır. Bu nedenle ulusal tahminlerin birbirleriyle karşılaştırılmasına göre daha uyumlu bir görünüm sağlar ve mevcut olan uluslararası kısa dönemli tahminlerin çe-

şitliliğine göre görüş açısı daha uzun dönemlidir. Bu raporun en önemli noktaları aşağıda kısaca özetlenmiştir:

Karamsar Bir Tablo

Batı Avrupa ile ilgili incelemelerden ortaya çıkan sonuç moral bozucudur. Belli başlı ülkeler için en azından 1973 petrol krizinden sonraki kadar ciddi güçlükler olduğu görülmektedir. Avrupa, 1980-81'de bir yavaşlama dönemine girecektir ve gelecek yıllarda ancak ağır ağır normale dönecektir. Ayrıca, dört ülkenin cari işlemler hesabında büyük açıklara gidilmektedir

(*) The Economist, 24-30 Mayıs 1980, s. 94-95.

(1979'da 3 milyar dolardan 1980'de 22 milyar dolara). Fransa, İtalya ve İngiltere'de iyileşme bir ölçüde görülmekle beraber, Batı Almanya'da görülmemiştir.

Döviz Kurları

(Yıllık ortalama değişimler - %)

Dolara Karşı	1973 - 79	1979 - 85
Fransız Frangı	0.8	1.0
Alman Markı	6.5	2.3
Liret	-5.7	-2.0
Sterlin	-2.4	-2.1

Batı Almanya ile Karşılaştırılan Enflasyon Farkları (*)

(Yıllık ortalama değişme yüzdesi)

	1973 - 79	1979 - 85
Fransa	- 5.6	- 3.8
A.B.D.	- 4.2	- 4.7
İtalya	- 11.4	- 8.4
İngiltere	- 10.9	- 7.0

(*) Batı Almanya'nın tüketici fiyatlarındaki büyüme ile ülkenin tüketici fiyatlarının büyümesi arasındaki fark.

Bu karamsar görünüm, kısmen Avrupa dışındaki olaylara bağlıdır. Durumun 1970 sonlarından da kötü olması beklenmektedir. Tahminlerde :

- A.B.D.'nin, enflasyona karşı alınan daha sıkı politikaların etkisiyle, 1973-79 dönemine oranla daha yavaş büyüyeceği;
- Gelişmekte olan ülkelerin, artan borçların yüküyle, ithalâtı hızla artıramayacakları;
- Japonya'nın ve yeni sanayileşmekte olan ülkelerin, Avrupa piyasalarına girişlerini hızlandırarak mevcut sorunları kızıştıracakları; varsayılmaktadır.

Avrupa ülkeleri hükümetlerinin izledikleri politikalar da sonuçları etkilemektedir. Bunların daha sertleşmekte olduklarının varsayılması, geleneksel Keynesci görüşler hakkındaki yaygın bir hayal kırıklığını yansıtmaktadır. Fransa ile İngiltere'nin, 1976 sonlarında Barre Hükümetinin ve 1979 ortasında Thatcher yönetiminin başlattığı tutucu tutumlarını sürdürmesi beklenmektedir. Batı Almanya ile İtalya'nın da son bir iki yıldakinden daha sıkı politikalar izleyeceği tahmin edilmektedir.

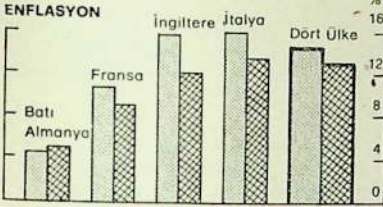
İngiliz ve İtalyan paralarının değer kaybetmesinin yarattığı hayal kırıklığı ve Alman parasının değer kazanmasının sağladığı hoşnutluğu yansıtarak, bu dört ülkenin de, mümkün olduğu kadar istikrarlı ve sağlam bir paraya sahip olmaya öncelik vermesi beklenmektedir. Buna bağlı olarak, faiz hadleri için şimdiden filizlenmekte olan bir çatışmanın, hem Avrupa içinde ve hem de Avrupa ile Kuzey Avrupa arasında çıkması olasılığı doğmaktadır. 1970'lerin ortalarında birbiriyle yarış halindeki devalüasyonların enflasyon yaratma tehlikesinden tedirgin olunmuştur. 1980'lerin başlarında, bunun karşılığı olan birbiriyle yarış halinde revalüasyonlar tehlikesi ile karşılaşılabilir.

Yapılan tahminler, bu şekildeki rekabetçi değer artışları yerine, ülkelerin uluslararası enflasyon farklarını dengelemek için döviz kurlarını kademeli olarak, ama sadece kısmen ayarlayacaklarını varsaymaktadır. Daha sıkı politikalar ile birlikte döviz kurlarındaki küçük değişmelerin Fransa, İtalya ve İngiltere'de ödemeler dengesini yeniden düzeltmesi beklenmektedir. Buna karşılık, Batı Almanya'nın, 1979-85 dönemi boyunca ödemeler dengesi açığının devam edeceği tahmin edilmektedir.

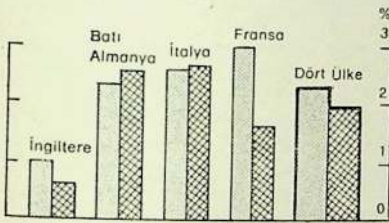
Böylece, 1970 sonlarının aksine, oldukça önemli iki değişime beklenmektedir. Avrupa ekonomilerinin «rel» performansları kötüleşmektedir;

Yıllık Ortalama Oranlar :

1973-79 1979-85 (tahmin)

GSMH REEL BÜYÜMESİ

büyüme daha yavaş ve işsizlik daha yüksektir. Ancak «nominal» performansları düzelmektedir. Enflasyon (yavaşça) hızını azaltmaktadır; döviz kurları daha istikrarlıdır ve cari işlemler dengelerinin yeni düzeni, daha zayıf ülkelerin (İngiltere ve İtalya'nın) durumlarını iyileştirmektedir.

Ancak, hem «reel» ve hem de «nominal» yönden tehlikeler vardır. İlk olarak İngiltere, Fransa ve İtalya'da (muhtemelen A.B.D.'nde) düşük talebin neden olduğu yatırım eğilimindeki azalış, ekonominin koşullara uymasını zorlaştırmakta ve uzun dönemde büyüme potansiyelini düşürmektedir. Bu da, daha sonraki bir aşamada, fiziki kapasite darboğazlarına girmeden talebi artırmayı zorlaştırmaktadır. Bunların sonucunda da, fiyatlar ve özellikle ithal edilen malların fiyatları yükselecektir.

1985'e geldiğinde, geniş ölçüde işsizlik olmasına karşın, dört Avrupa ülkesinden üçü, eğer isteseler bile, daha hızlı büyüme için çok az bir olanak bulabileceklerdir. Yavaş

büyüme enflasyonun gerilemesini de tehlikeye sokabilir. Tahminlere göre işgücü verimlilik artışında yeniden bir yavaşlama ve ticaret hadlerinde kötüleşme olacaktır; onun için kişi başına kullanılabilir gelir, yakın geçmiştekinden bile daha yavaş büyüyecektir. Bunu izleyen gelir dağılımı ile ilgili mücadele, tahminlerde ileri sürüldenden çok daha kötü bir enflasyona neden olabilir.

İkincisi döviz kurlarının istikrarlı olması, bu dönemde sıkı politikalar izlenmesine ve bu politikalarda uyum sağlanmasına bağlıdır. Aynı zamanda da, Batı Almanya'nın artan OPEC cari işlem fazlasını karşılamak için ne kadar istekli olduğuna bağlıdır. Diğer ülkelerin açıklarının küçük olması veya zamanla yok olması ve diğer ülkelerin paralarının istikrarlı olması, Batı Almanya'nın cari işlem açığının devam etmesi nedeniyedir.

Batı Almanya'nın Yükü

Batı Almanya'nın gösterdiği bu isteklilik, bütçe açığına devam edeceği ve Avrupa içindeki durumunu önemli şekilde değiştireceği anlamına gelmektedir. Batı Almanya, tarihin daha önceki dönemlerinde İngiltere ve Amerika'nın dünya ekonomisi için yaptığı gibi, en büyük güç ve rezerv para ülke rolünü (AET çerçevesi içinde) yerine getirmeye başlayabilir. Diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırılınca çok zengin olması ve artmakta olan gücü, böyle bir rolü kolaylıkla yerine getirmesini sağlayabilir. Ancak bu rolün yükümlülüklerini kabul etmekten kaçınmakla -örneğin, cari işlem açığının kaçınmaya çalışarak- Avrupa'yı daha da büyük güçlüklerin içine atabilir.

Halen, Avrupa'da ne tüketiciler ne de yatırım yapanlar, ekonomilerinin uzun dönemde nereye gideceğinden emin görünmemektedirler. Bununla beraber eğer enflasyonun hızı daha çabuk kesilirse ve faiz hadleri daha hızlı düşerse, özel harcamalar-

da bir canlanma olabilir. Hem Barre, hem Thatcher planlarında yer alan strateji budur. Şimdiye kadarki Fransız uygulaması ve İngiltere'den alınan ilk sonuçlar göstermiştir ki, bu stratejinin sonucu varması için birkaç sene gereklidir. Çok daha yüksek işsizlik düzeyleri, sendikaların davranışlarını önemli ölçüde değiştirmedikleri sürece, enflasyonun hızlı olarak düşmesi beklenmemektedir.

Ancak politikaların da ekonomideki gidişi büyük hızla değiştireceği sanılmamaktadır. 1970'lerin son yıllarından ders alınmıştır. Talepteki «U dönüşleri» para üzerindeki spekülasyonu teşvik eder ve reel üretim kısa süreli bir etkiye sahip olup, enflasyonu şidetlenir. Bu olumsuz etkilerden bazıları AET'nin yönettiği uyumlu bir strateji ile yok edilebilir. Gerçekten, artan işsizlik sorunları, dört ülkede de % 7'den fazla işsizlik oranları ve sosyal bir huzursuzluğun ortaya çıkabileceği göz önünde tutulunca; AET istihdamı desteklemek üzere bazı alanlarda öncülük yapabilir. Artan olasılık ve azalan etkinlik sırasına göre, AET şunları gerçekleştirebilir :

- Bölgede talebi harekete geçirmek için «lokomotif» veya «konvoy» planlar başlatılabilir;
- İşgücü piyasalarındaki baskıyı azaltmak için, Avrupa düzeyinde bir iş paylaşma düzenlemesi önerilebilir;
- Diğer gelişmiş bölgelere karşı, sübvansiyon gibi koruyucu gizli yollarla veya gelişmekte olan ülkelere yapılan ithalâtı kısıtlayarak, yabancı rekabetin tehdit ettiği sektörleri koruyabilir.

Bu üçüncü yol, zaten var olan yerli sanayii korumaya gitme eğilimini hızlandıracaktır. Batı Almanya buna karşı çıkacaktır. Ancak, AET içinde daha da fazla rekabet sağlanacağına inandırmak yoluyla Almanya'nın karşı koyuşu azalabilir. Böyle bir eğilimin, daha büyük bölgelere ve bloklara ayrılmış ve kutuplaşmış bir ekonomiye yol açacağı açıklıkla görülebilir. Tabii bu sonuç da kaçınılmaz değildir. Hiç değilse yapılan bu tahminlerin ışığı altından en azından inılmayacak gibi görünmektedir.

1 — Dört Büyük Avrupa Ülkesi : 1980 - 85

	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Büyüme (önceki yıla göre değişme yüzdesi)	0.8	1.4	2.1	2.5	2.8	2.2
Enflasyon (%)	11.5	9.3	8.3	7.6	7.3	7.2
İşsizlik (işgücü %))	6.3	7.3	8.0	8.5	8.8	9.1
Cari İşlemler Hesabı (milyar \$)	-22	-13	-10	-10	-10	-15

2 — A.B.D. ve Japonya'da Büyüme ve Enflasyon Tahminleri (Ortalama yıllık değişme - %)

	A.B.D.		Japonya	
	GSMH	Tüketici Fiyatları	GSMH	Tüketici Fiyatları
1973 - 79	2.4	8.9	4.1	9.9
1979 - 85	1.6	9.5	3.5	8.3

3 — Kamu Sektörü Açıkları (cari fiyatlarla GSMH'nın %'si)

Yıllık Ortalamalar	Dört Ülke Toplamı	Fransa	Batı Almanya	İtalya	İngiltere
1974 - 1979	4.5	1.4	3.2	10.0	7.4
1980 - 1985	4.0	3.0	2.2	11.2	3.5

4 — Cari İşlemler Hesapları (Milyar \$)

Yıllık Ortalamalar	Dört Ülke Toplamı	Fransa	Batı Almanya	İtalya	İngiltere
1974 -1979	0.2	-1.5	4.1	0.4	-2.8
1980 -1985	-13.3	-0.3	-14.3	0.4	0.9

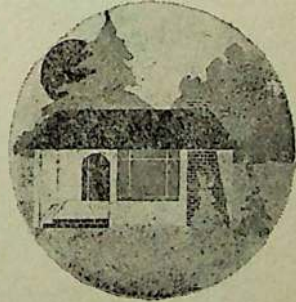

..size de

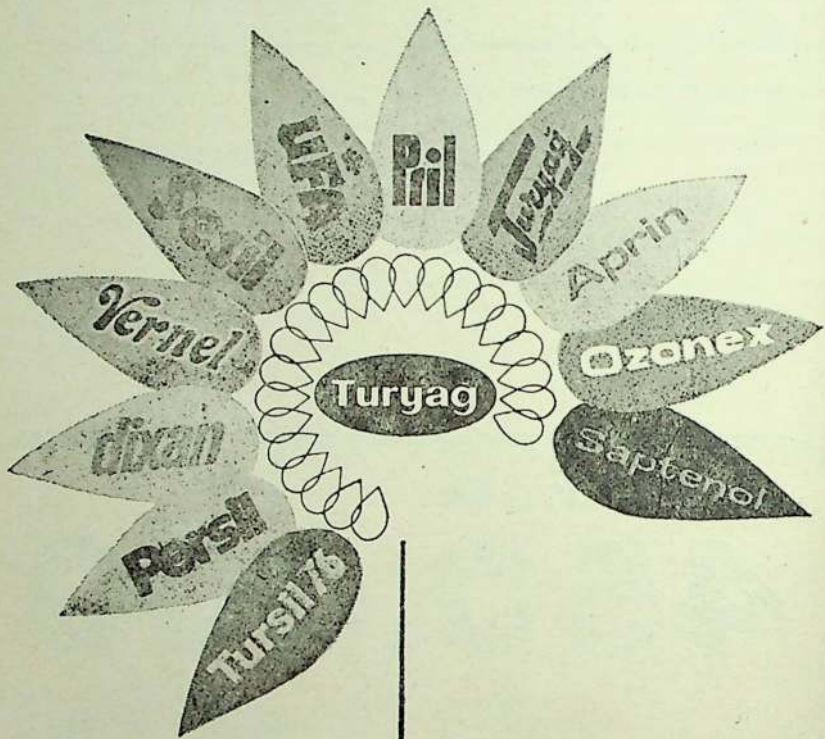
450.000

**lira
ev kredisi**

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

ÖZ
ÖZ
ÖZ

nebatî yağ sanayiinde **öncü.**
yıkama maddelerinde

60 yılı aşkın tecrübe...

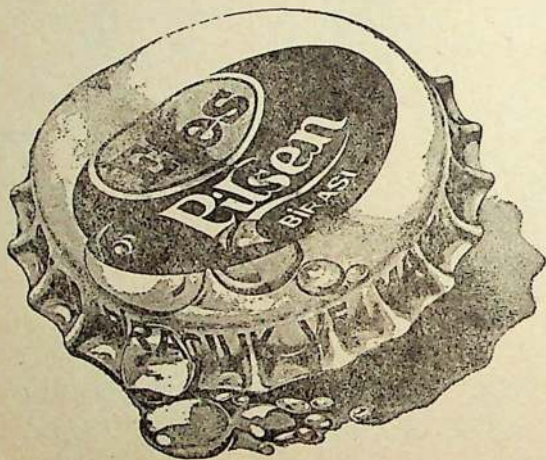
uzman kadro. **Turyag**

Türkiye Yağ ve Mamulâtı A.Ş. İZMİR

SİZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SİZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI **BORU**' LARI
DÜZ ve OLUKLU **LEVHA**' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBIYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu:

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULUS - ANKARA

Tel: 48 41 70

Tel : 11 22 78

Kurtkaya Holding A.Ş.

Kendi sahalarında herbiri ayrı ayrı lider olan en güçlü sınai ve pazarlama firmalarını bünyesinde toplamış gerçek anlamda bir sermaye holdingidir

BAĞLI KURULUŞLAR

	ERKA BALATA VE OTOMOTIV SANAYİİ A.Ş. 1953 yılında kurulan ve bugün 27.000m²lik kapalı alanda 30 dan fazla mühendis nezaretinde 1000 e yakın işçinin çalıştığı Erka işletmelerinde: Fren, debriyaj ve endüstri balataları, balata perçinleri, Ekalit contalık levhaları, mamulleri üretilmektedir.	BAŞAK TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ. Oto yedek parça ve aksesuarlarını başarıyla dağıtan güçlü ve sürekli gelişim içinde olan bir pazarlama kuruluşudur.
	KURTKAYA OTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş. 15 bin çeşit mamulu 7 satış merkezindeki 200'ü aşan personeli ve Türkiye sahnında yaygın ve geniş dağıtım teşkilatı şirketimiz, yurdumuzun oto yan sanayiindeki en büyük pazarlama kuruluşudur.	BAŞER MADENCİLİK LTD. ŞTİ. Yurtiçi kaynaklarımızı üretimde başarıyla kullanmaya dahil bu kuruluşun ürettiğimiz mamuller ile yurt savunmasını güçlendiren araç ve gereçlerin en önemli tedarikçisi olan amiyant istihraç edilmektedir.
	İTO KİLİT VE YEDEK PARÇA SANAYİİ A.Ş. Konut, iş yeri, otel, motel hastahane fabrika, çelik esya ve otolar için 56 çeşit kilit yanında, 40'tan fazla oto yedek parçasını, 20 yıllık tecrübesi ile, Balkanların ve Ortadoğu'nun en modern tesis ve makine parkında üretmektedir.	ERKA-OTO ERKA-OTO RADYATÖRLERİ SANAYİİ A.Ş. Türkiye'nin ilk Oto radyatör fabrikası olup, Yurdumuz Otomotiv montaj sanayisinin tüm radyatör ihtiyacının %70'ini karşılamakta, yüzlerce çeşit komple Oto radyatör ve petekleri üretmektedir.
	PANKURT SANAYİİ A.Ş. Ekonomik kalkınmamıza önemli katkıları olan bu kuruluşumuz sınai firmaları için basta redüktörler olmak üzere komple sanıziman ve diferansiyeller, dişli çarklar ve kamalı miller, elastik ve ricin kaplinler ve varyatörler gibi çeşitli üretim mamulleri ve makine parçalarını imal etmektedir.	ERKATEKS ERKATEKS AMYANT TEKSTİL SANAYİİ A.Ş. Her tür amiyant ipliğini, amiyant dokumalarını, salmastra ve fitillerini, suni plastikten iplik, şerit, levha, torba, halat, ağ üreten yurdumuzun bu konudaki tek kuruluşudur.
	BAŞKURT KABLO SANAYİİ LTD. ŞTİ. Oto tesisatı, oto montaj, elektrikli ev aletleri radyo ve televizyon sanayisinin ihtiyacı olan kalaylı ve kalaysız elektrik kablolarını ve oto kalorifer motorlarını, sarj armatürlerini, dinamo yastıklarını üretmektedir.	ÇELİKYAY SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ 1956 tarihinden bu yana her çeşit taşıt araçlarının çelik makaslarını, çelik dövme parçalarını, otomotiv montaj sanayisinde kullanılan çeşitli aksam parçalarını üreten bir kuruluştur.
	ŞAHİN MOTOR YATAKLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş. GLACIER lisansı ile yurdumuzun tek motor yatakları üreticisi olan kuruluşumuz yurt ihtiyacımızın karşılanması yanında milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlamaktadır.	ERKAFLEKS YER DÖŞEMELERİ SANAYİİ LTD. ŞTİ. Modern üretim teknolojisi ile PVC esaslı yer karosu ve yapıstırıcı üreten, günden güne güçlenen bir kuruluştur.
İŞTİRAKLERİMİZ		
CIHAN Batarya Sanayi ve Ticaret A.Ş.	SİMİTAŞ A.Ş.	
MİKAFOR Plastik Levha Sanayi ve Ticaret A.Ş.	BALIKESİR ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	
ÇANAKKALE SERAMİK FABRİKALARI A.Ş.	ALTINFORMİKALARA A.Ş.	
KALEBODUR Seramik Fabrikası A.Ş.	BOZUYUK Orman Ürünleri ve Sanayi A.Ş.	

Kurtkaya Holding A.Ş.

Sirketci, Nöbethane Cad. No. 25/2 İstanbul Tel. : 28 25 98